

HOTELLET 5, FINSPÅNG, FINSPÅNGS KOMMUN

ANTIKNVARISK UTREDNING INFÖR DETALJPLAN

FINSPÅNG

2022-08-15

UPPDRAGSNAMN

Kulturmiljöutredning inför
detaljplan i Finspång för fastigheten
Hotellet 5

UPPDRAGSANSVARIG

Lisa Berglund

DATUM

2022-08-15

FÖRFATTARE

Lisa Berglund

ÄNDRINGSDATUM**GRANSKARE**

Felix Lotz

UPPDRAGSNUMMER**BESTÄLLARE**

Finspångs kommun

FREDRIKSSON arkitektkontor AB
Skolgatan 1a 602 25 Norrköping
www.fredrikssonarkitektkontor.se

INNEHÅLL

1. ÖVERBLICK	5
BAKGRUND OCH SYFTE	6
METOD	6
UPPDRAG OCH AVGRÄNSNING	7
BEFINTLIGA STÄLLNINGSTAGANDEN	9
2. VÅRDA, UTVECKLA OCH STÄRKA	13
KULTURHISTORISK ANALYS OCH VÄRDERING	14
VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG OCH DELAR	17
FÖRÄNDRINGSKÄNSLIGHET	31
REKOMMENDATIONER OCH RÅD	32
3. HISTORIK	37
4. KULTURMILJÖBESKRIVNING	49
5. REFERENSER	75
BILAGA – KULTURHISTORISKA VÄRDEN I PLANLÄGGNING	

I Överblick

Bakgrund och syfte

I centrala Finspång invid Bergslagstorget finns Hotell De Geer från 1952. Verksamheten har nu upphört och nuvarande fastighetsägare önskar omvandla hotellet till bostadslägenheter, vilket förutsätter en ny detaljplan. Byggnaden är belägen på gränsen till ett riksintresse för kulturmiljövården och är i Finspångs kommuns kulturmiljöprogram utpekad som en kulturhistoriskt värdefull byggnad.

På grund av byggnadens kulturhistoriska status har Finspångs kommun behov av en antikvarisk utredning som ska utgöra kunskapsunderlag i planprocessen. Den antikvariska utredningen ska utreda byggnadens och fastighetens kulturhistoriska värden samt ge råd och riktlinjer för hänsyn till dessa i kommande förändringsprocess.

Utredningen är till viss del förutsättningslös, med vilket åsyftas att den inte har tagit ställning till ett konkret förslag till bostadsombyggnad. Utredningen har avgränsats till att identifiera förutsättningar, kulturhistoriska värden och ge förslag på förhållningssätt som ska möjliggöra fortsatt läsbarhet av kulturmiljön i relation till en viss åtgärd.

Metod

Värderingen av hotellet och omgivande miljö följer de råd och rekommendationer som ges i Boverkets författningssamling (BFS 2016:6) gällande enskilda byggnaders och den sammansatta bebyggelsens kulturvärde.

Utredningen tar stöd i Riksantikvarieämbetets (RAÄ) *Plattform för Kulturhistorisk värdering och urval* (2015) där miljöns bärande berättelser och dess fysiska uttryck identifieras och en bedömning av hur fullständig och relevant byggnaderna och miljön är ur kulturhistorisk synvinkel görs. Därefter kan rekommendationer ges för hur kommande åtgärder bör förhålla sig till dessa med utgångspunkt i plan- och bygglagens krav.

En arkivstudie har genomförts i syfte att kunna redogöra för kulturmiljöns historik och kulturhistoriska kontext. I en litteraturstudie har hotellens ursprung och utveckling studerats ur ett nationellt perspektiv i syfte att kunna bedöma Hotell de Geers regionala och nationella kulturhistoriska relevans. I en fältinventering har omgivande miljö och byggnad studerats exteriört och interiört. Utifrån studierna har miljöns och byggnadens bärande berättelser identifierats och beskrivits.

Uppdrag och avgränsning

Uppdraget har bestått i att ta fram ett kunskapsunderlag i form av en antikvarisk utredning som ska möta beställarens kunskapsbehov i planprocessen för fastigheten Hotellet 5.

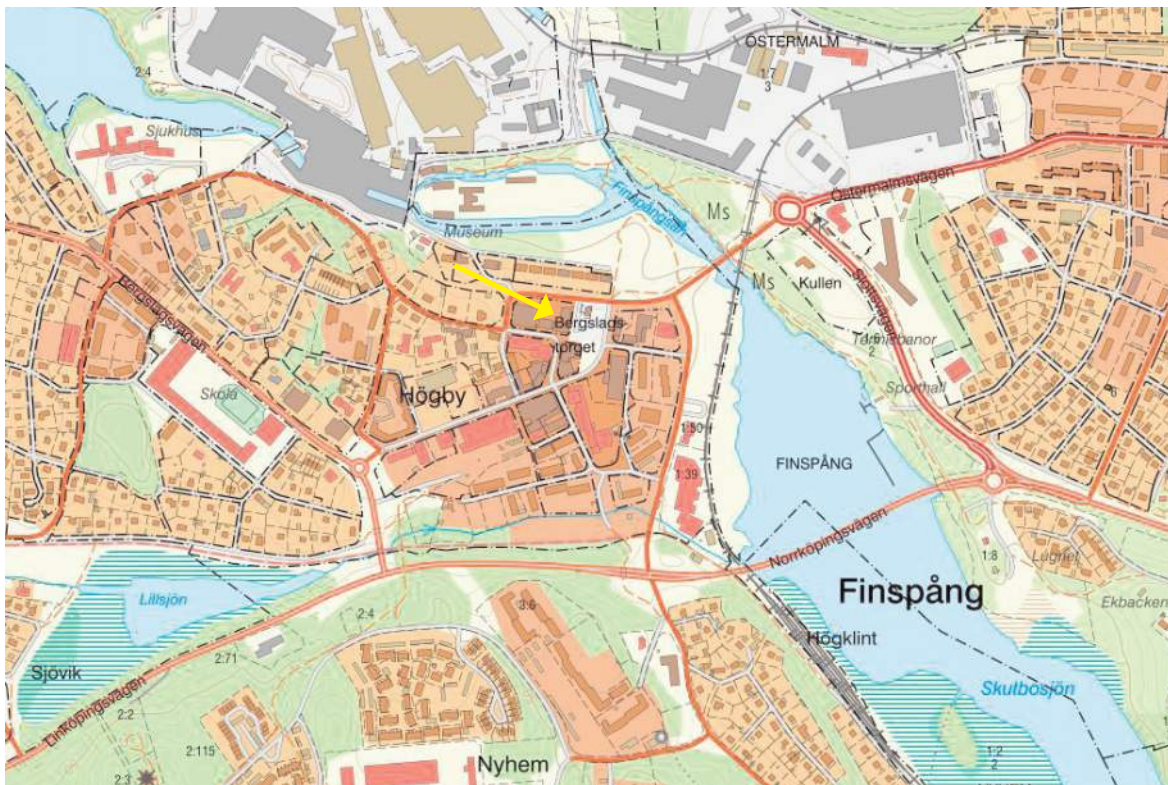
Den antikvariska utredningen presenteras i en rapport som redogör för bebyggelsens och miljöns förutsättningar och kulturhistoriska värden samt ger rekommendationer för fortsatt läsbarhet av miljöns kulturhistoriska identitet. Utredningen ska belysa tre viktiga förhållanden:

- Byggnadernas kulturhistoriska värden och värdebärande karaktärsdrag och delar.
- Miljö och eventuellt värdefulla element eller detaljer inom planområdet.
- Övergripande karaktärsdrag inom planområdet.

Uppdraget utfördes under våren 2022 av Lisa Berglund, byggnadsantikvarie och certifierad sakkunnig kulturvärden – behörighet K, Fredriksson arkitektkontor.

AVGRÄNSNING

Den antikvariska utredningen omfattar bebyggelse och miljö inom fastigheten Hotellet 5. Anslutande områden berörs endast i det fall de bedöms vara relevanta för utredningsområdets historiska kontext och identifierade värden samt i det fall en viss eventuell åtgärd bedöms kunna få negativa konsekvenser för anslutande område. Utredningen omfattar inte arkeologi. Den interiöra inventeringen har varit översiktlig och fokuserat på värdebärande karaktärsdrag och detaljer.

Utredningsområdet omfattar fastigheten Hotellet 5 i centrala Finspång, i kartan markerad med gul pil (Lantmäteriet).

Fastigheten markerad med röd streckad linje. Bergslagsstorget till höger om fastigheten. I norr ansluter arbetarlängor inom ett riksintresse för kulturmiljövården (Lantmäteriet).

Befintliga ställningstaganden

GÄLLANDE DETALJPLAN OCH PLAN- OCH BYGGLAGEN (2010:900)

För fastigheten Hotellet 5 med fler gäller en detaljplan som vann laga kraft 1979. Fastigheten är avsatt för handel. Gårdsytan på fastighetens nordvästra del är markerad som mark för överbyggd gård eller annan terrassbyggnad. Ytorna längs den norra respektive södra fastighetsgränsen är markerade som prickmark som inte får bebyggas. Ytan längs med huvudfasaden mot torget i öster utgörs av mark tillgänglig för allmän gångtrafik. Rivningsförbud eller skydds- eller varsamhetsbestämmelser som syftar till att bevara kulturhistoriska värden saknas.

Oavsett om skyddsbestämmelser finns uttryckt i plan eller ej gäller förbud mot förvanskning för byggnader, anläggningar, tomter, allmänna platser och bebyggelseområden som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt (8 kap. 13 § plan- och bygglagen).

Varsamhetskravet i 8 kap. 17 § PBL gäller för all bebyggelse oavsett kulturhistoriskt värde och gör gällande att ändringar av byggnader ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadernas karaktärsdrag och tar till vara byggnadernas tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

NÄRA BELÄGET ETT RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÄRDEN ENLIGT 3 KAP. MILJÖBALK (1998:808)

Hotellet är beläget strax utanför ett riksintresse för kulturmiljövården, *Finspång E44*, vilket innebär att åtgärder inom fastigheten potentiellt kan påverka riksintressets värden. Ett riksintresse är ett område som anses ha så stora kulturhistoriska värden att det är av vikt för hela nationen. Dessa värden ska prioriteras i det kommunala arbetet med samhällsplanering. Åtgärder inom ett riksintresseområde för kulturmiljövården får enligt 3 kap. 6 § MB inte utgöra ”påtaglig skada” på riksintresset. Motiveringen till riksintresset *Finspång* lyder:

Sammansatt bruksmiljö och industrimiljö med anor från 1500-talet och med betydelsefulla lämningar bland annat från styckebruksepoken under släkten de Geers ägarskap. Ursprunget till dagens industriella verksamhet vid Gränges och Finspång (Riksintressen för kulturmiljövården – Östergötlands län, Riksantikvarieämbetet 2016).

Som uttryck för riksintresset anges:

Vid sekelskiftet 1600 utvecklades kanontillverkningen som pågick fram till 1911 då bruket ombildades till Finspångs Metallverk AB och Nordiska Artilleriverkstäderna. Bruksgata med 1700-talsbebyggelse, skola från 1800-talet och bruksmuseum. Karaktäristiska industribyggnader från perioden 1700-1900-talen, t.ex. de Geerverkstaden från 1945. Under 1600-talet, av släkten de Geer, anlagd herrgård med flyglar från 1742 och med omgivande barock- och engelsk park, Auroratempel och orangeri. Slottskapell. En mur av slaggsten bildar en tydlig gräns mellan slottet och bruket.

CENTRUM
FINSPÅNGS KOMMUN
ÖSTERGÖTLANDS LÄN
 FÖRSLAG TILL ÄNDRING AV STADSPLAN FÖR DEL AV
 UPPFÄLLT 1979-11-29 AV STADSBEHÖRIGHETENS PLANÄNDRENING

ÖSTERGÖTLANDS LÄNS
 FINSPÅNGS KOMMUNS
 STADSBEHÖRIGHET

BETECKNINGAR

GRUNDKARTAN

- SÄLLSINT BEHÅLLNINGSOMRÅDE
- GALLAND E BESTÄMMELESGRANS
- PASTORIE SVARSDOMÄR
- KVAJANLÖV I NEDER ÖVER HUVETS KVAL
- BECK
- STRÖMNING
- SJÄT
- TOMT-RESKPTIVE STADGRÄNSBETECKNING
- TRÄK
- TRÄS
- TREKANT
- TRÄPPA
- TÄMMANMÄNNAKÖRING
- BEVÄN INOMSTÖLPE
- LEDNINGAR OCH SVARSTÄN
- STÄMPEL OCH SVARSTÄN
- PRINZ I RINGA

A. STADBEHÖRIGHET

STADSRÄNDRINGS BEGRÄNSNINGAR
 UTMÄRKELSEN AV STADSRÄNDRINGS BEGRÄNSNINGAR
 BEGRÄNSNINGENS BEGRÄNSNING
 GALLAND E BESTÄMMELESGRANS
 A. ÖVERGRÄNSNINGENS BEGRÄNSNING
 BEGRÄNSNINGENS BEGRÄNSNING
 ÖVERGRÄNSNINGENS BEGRÄNSNING
 BEGRÄNSNINGENS BEGRÄNSNING
 BEGRÄNSNINGENS BEGRÄNSNING
 BEGRÄNSNINGENS BEGRÄNSNING

- STADSRÄNDRINGS BEGRÄNSNINGAR
- ALLMÄN FÖRUTSÄTTNING
- PARK ELLER PLANERING
- ALLMÄN ANLÄGGNING
- STRÖMNING OCH SVARSTÄN
- GARAGE
- HOLLEL

- ÖVRIGA BETECKNINGAR
- MARK SOM INTE FÄR BESTÄMMELESGRÄNS
- ÖVRIGT GÅRD OCH ANNAN TERÄNGVING
- MARK TILLÄGGLIGT FÖR ALLMÄN ANLÄGGNING
- CALLEANCE GÅRDHÖL
- TÄTTARE OCH GÅRDHÖL
- UTVECKLING
- ANLÄGGNING
- PROJEKTIONENS BEGRÄNSNING

B. ILLUSTRATIONER OCH KORTBESKRIVNINGAR

ILLUSTRATIONER

CENTRUM
 FINSPÅNGS KOMMUN, ÖSTERGÖTLANDS LÄN
 STADSBEHÖRIGHETENS ARKIV NR
 FASTSTÄLLD DEN

Fastigheten Hotellet 5 omfattas av detaljplan för "Centrum", antagen 1979-11-29, 0562-P05/2, DP 233, (Finspångs kommun).

FINSPÅNGS KOMMUNS KULTURMILJÖPROGRAM (2015)

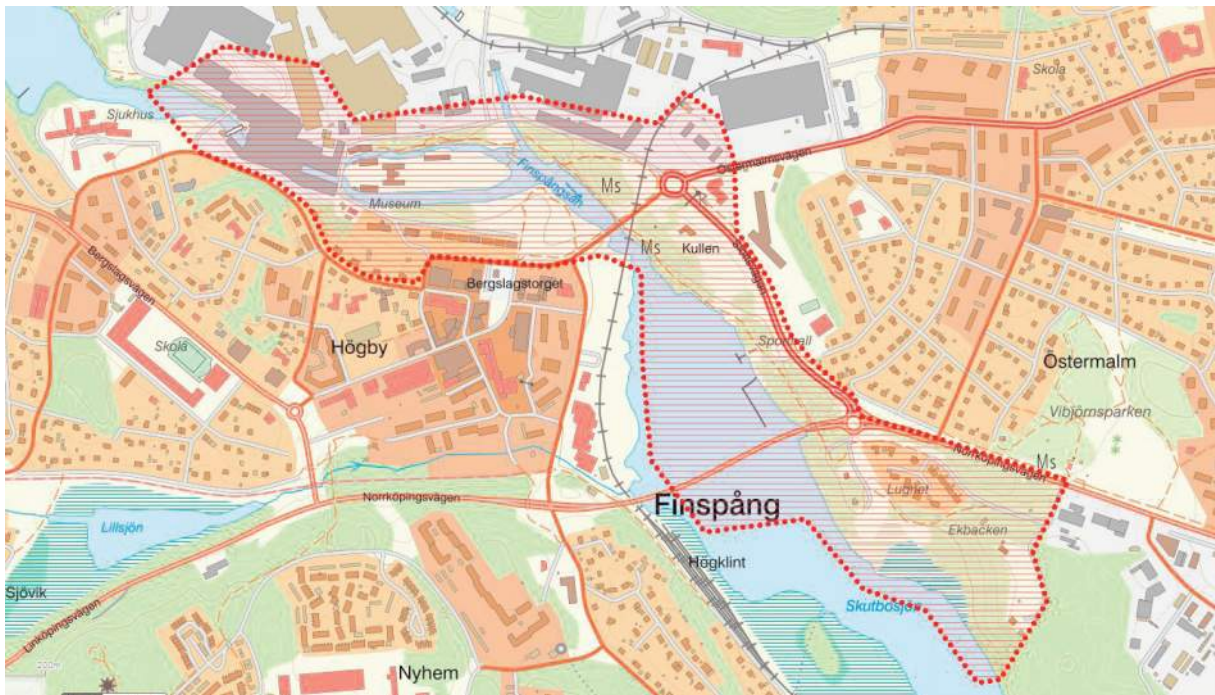
Finspångs kommun lät 2015 upprätta ett kulturmiljöprogram (antaget av kommunfullmäktige 2015-06-17). Hotellet är i programmet utpekad som en byggnad som omfattas av ”Rekommendation 2”, vilket innebär att byggnaden väl representerar viss tids byggnadsskick och har välbevarad exteriör. Vidare anges att åtgärder som medför förändring av byggnaden bör ske i samråd med sakkunnig kulturvärden.

FINSPÅNGS KOMMUNS ÖVERSIKTSPLAN (2021)

Finspångs översiktsplan ”Framtid Finspång” antogs 2021-02-17. I översiktsplanen anges gällande kulturmiljö och kulturvärden att särskild hänsyn ska tas vid exploatering i känslig miljö, till exempel inom riksintresse för kulturmiljövården, i anslutning till särskilt skyddsvärd bebyggelse, natur eller landskapsbild. Hänsyn ska i tätorten tas till befintliga kulturmiljöer. Vidare anges att det är viktigt att samhällsutvecklingen tar hänsyn till att de nya miljöerna utformas i samklang med de kulturhistoriska värdena. Samtidigt som historisk hänsyn ska tas, ska också framtiden och den blivande samtiden

återspeglas i de avtryck som nu planeras och genomförs. I planeringen och utvecklingen av nya områden för bostäder, verksamheter och fritid- och rekreation ska kulturmiljöprogrammet utgöra ett planeringsunderlag och de miljöer och byggnader som där omnämns ska i samband med detta bedömas, infogas i utvecklingen och i tillämpliga fall bevaras. Vid prövning av bygglov inom eller i direkt anslutning till kulturhistoriskt värdefulla miljöer ska Finspångs kommuns kulturmiljöprogram användas som del i beslutsunderlaget samt samråd ske med antikvarisk sakkunnig eller motsvarande kompetens.

Gällande riksintresset Finspång anges att det till stor del säkerställs genom detaljplaner utifrån de bestämmelser för kulturmiljövården som var gällande när respektive plan beslutades. När det blir aktuellt att ersätta dessa med nya ska riksintressets värden säkerställas i de nya detaljplanerna. Riksintresseområdet ska bevaras, användas och utvecklas utan att påtagligt skada kulturmiljön.

Gränsen för riksintresse för kulturmiljövården går direkt norr om fastigheten Hotellet 5 (Östgötakartan, Länsstyrelsen i Östergötland).

2

Vårda,
utveckla
och stärka
kulturmiljön

KULTURHISTORISK ANALYS OCH VÄRDERING

Ursprunglig hotellbyggnad från 1952

Finspångs bruk lades ner under det tidiga 1900-talet men industriorten Finspång vidareutvecklades. 1913 startade en omfattande omställningsprocess av det gamla järnverket till ett modernt metallverk, Finspångs Metallverk AB. Under samma period etablerades STAL, Svenska Turbinfabriks Aktiebolag Ljungström. Den lokala industrin, och samhället med den, växte under 1900-talets första hälft. Vid århundradets mitt var besökarna och gästande tjänstemän många och behovet av ett representativt hotell blev trängande. Det beslöts att ett modernt hotell med ett stort antal rum skulle uppföras. 1952 kunde Hotell De Geer tas i bruk.

Idag utgör det tidigare hotellet en talande del i berättelsen om Finspångs industri- och samhällsutveckling kring 1900-talets mitt. Byggnaden är också en viktig del i berättelsen om den nya centrumkärna som skapades kring Bergslagstorget under 1900-talets expansiva decennier. Kopplat till byggnaden finns särskilda lokalhistoriska värden.

Byggnaden var genom hotellrestaurangen, och senare även nattklubb, under många årtionden en viktig samlingsplats för lokalbefolkningen. Till det tidigare hotellets särskilda lokalhistoriska värden bidrar även byggnadens stora betydelse i ortens sociala liv. Byggnaden bedöms vara kulturhistoriskt relevant ur ett lokalt perspektiv. Hotellets läge och förhållandevis imponerande volym ger också ett särskilt stadsbildsmässigt värde.

Efter andra världskriget då den svenska industrin verkligen tog fart uppstod en stor brist på hotellrum och man hade svårt att bereda plats för gästande tjänstemän. I många mindre industrier som Finspång saknades mer representativa hotell helt. Den ekonomiska politiken, statliga prisregleringar samt svårigheter med att få tag i en tomt och att beviljas byggnadstillstånd och banklån gjorde det nästan omöjligt för privata aktörer att starta nya hotell. I stället var det andra aktörer som vid 1900-talets mitt klev in på hotellmarknaden, bland andra folkrörelseägda Reso och den statliga SARA-koncernen (Sveriges Allmänna Restaurangaktiebolag). SARA byggde och förvaldade hotell, restauranger och semesteranläggningar i stor skala. När det planerades för ett hotell i Finspång under det sena 1940-talet gick ÖSARA, Östra Sveriges Allmänna Restaurangaktiebolag, samman med de lokala industrierna, Köpmannaföreningen och kommunen och bildade Finspångs Hotell AB. SARA drev Hotell De Geer till mitten av 1980-talet då hotellet såldes till en privat aktör.

Det tidigare hotellet bär berättelsen om de helt eller delvis statligt ägda hotellen som dominerade den svenska marknaden decennierna kring 1900-talets mitt. Som ett tidigare statligt drivet hotell har byggnaden förmåga att förmedla kunskap om dåtidens politik och samhällsbyggande. Kopplat till byggnaden finns särskilda samhällshistoriska värden.

Hotell De Geer uppfördes i ett samhälle präglad av folkhems- och välfärdstanken och idén kring goda hem för hela svenska folket, en idé som även kom att karaktärisera arkitekturen i de hotell som finansierades och drevs av statliga bolag. De gamla stadshotellen med överdådig inredning som på sin tid skulle locka borgare och överklass ansågs förlegade. 1950-talets hotellarkitektur skulle ha en enklare profil som passade en bred allmänhet. Arkitekturen skulle vara en robust funktionalism med kvalitativa material och enstaka dekorativa detaljer för en elegant touche. Dåtidens arkitektur och stilideal återspeglas tydligt i Hotell De Geers gula tegelfasader som med undantag för utkragande fönster- och dörröppningar är avskalade och rationellt utformade. Burspråk och plåtavtäckningar är utförda i koppar och invändigt ligger slittålig men elegant kolmårsmarmor på golv och i fönsterbänkar. Kopplat till hotellet finns särskilda arkitekturhistoriska värden.

Liknande hotell finns på andra orter där industrin växte kraftigt under efterkrigstiden, till exempel i industriorten Tranemo där man 1950 uppförde en hotellbyggnad i gult tegel som i gestaltning och detaljer i mångt och mycket påminner om Hotell De Geer. Det tidigare hotellet i Finspång är inte unikt men välbevarat och bedöms även ur ett nationellt perspektiv särskilt väl belysa dåtidens hotellarkitektur hårt styrd av funktionalistiska ideal och den statliga SARA-koncernens uttalande ambition att skapa hotell för en bred allmänhet.

Kopplat till den ursprungliga delen av tidigare Hotell De Geer finns särskilda samhälls-, arkitektur- och lokalhistoriska värden. Byggnaden bedöms vara kulturhistoriskt relevant ur såväl lokal som regional och nationell synpunkt. Byggnaden bedöms utgöra en särskilt värdefull byggnad som avses i 8 kap. 13 § plan- och bygglagen.

Hotelltillbyggnad från 1974

Tillbyggnaden som är placerad mot det ursprungliga hotellets västra gavel tillkom i en tid då Finspång ännu växte. Folkmängden ökade och kring hotellet uppfördes ett nytt kommunhus och ny centrumbebyggelse. Hotell De Geer blev genom butiker i tillbyggnadens bottenplan en tydligare del av omgivande handelscentrum. Tillbyggnaden är kulturhistoriskt intressant genom dess förmåga att spegla Finspångs utveckling och centrumkärnans förtätning under 1970-talet. Byggnaden har lokalhistoriska värden.

Byggnaden är välbevarad och utgör en representant för 1970-talets rationaliserade arkitektur. Tillbyggnaden bedöms sakna en stark arkitektonisk idé, den är pragmatiskt utformad utan någon större kvalitet i material och detaljer. Arkitekturen är väl förekommande och liknande byggnader finns i stor mängd runt om i landet. Det arkitekturhistoriska värdet bedöms vara lågt.

Tillbyggnaden har genom dess förmåga att berätta om lokalsamhällets utveckling under 1970-talet vissa kulturhistoriska värden men de bedöms inte vara av sådan karaktär som påbjuder att särskild uppmärksamhet fästs vid plan- och bygglagens allmänna varsamhetkrav (8 kap. 17 § PBL).

Den ursprungliga hotellbyggnaden från 1952 till höger i bild. Till vänster mot den västra gaveln ansluter tillbyggnaden från 1974 (Fredriksson arkitektkontor 2022).

VÄRDERING AV BYGGNAD

Särskilt värdefull byggnad

Byggnad av visst kulturhistoriskt värde

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG OCH DELAR

Följande avsnitt redovisar de karaktärsdrag, delar och detaljer inom utredningsområdet och byggnaden som bedöms vara bärande för de kulturhistoriska värdena.

Miljö

- Hotellens framträdande läge och betydelse för stadsbilden skapad genom fria siktlinjer från Bergslagstorget, Kalkugnsvägen och centrumkärnan kring Bergslagsvägen.
- Lindallé längs Finsterwaldevägen/norra tomtgränsen.

Hotellet

URSPRUNGLIG BYGGNAD – EXTERIÖR

- Byggnadens proportioner och relativt imponerande volym som ger karaktär av offentlig byggnad. Den södra byggnadskroppens gavel mot Bergslagstorget, vilken kragar ut något från den norra längans östra fasad.
- Takform och takvolym samt de grunda takfötterna som på gavlar löper ut en bit på fasad (ej sekundärt taktäckningsmaterial).
- Bara tegelfasader av gult tegel med relativt kraftiga skiftningar. Tegelformat och förband. Kulör på murtegel och fog. Dekorativa detaljer som utkragande fönster- och dörröppningar.

- Sockel samt sockelvåning under stort burspråk på östra fasaden klädd med skivor av grå natursten. Sockelns höjd samt skivornas format, material och kulör.
- Fönster- och fasadbleck samt övriga plåtdetaljer utförda koppar (även de som övermålat).
- Rytmsk fönstersättning. Fönsteröppningarnas placering, storlek och form.
- Högt trapphusfönster i norra gårdsfasaden med tidstypiskt betongglas. Fönstrets storlek och form samt material i form av betongglas.

- Ursprunglig entré i östra fasadens mitt. Entréns väl tilltagna storlek och representativa utformning som bidrar till läsbarheten av byggnaden som ett tidigare hotell. Betonggjuten dubbelsidig trappa. Trappans form och proportioner samt dess råa betongkaraktär (matt, omålad yta). Ursprungligt smidesräcke samt handledare med samtlig detaljering. Mönstermurning och utkragad omfattning samt bärande mittpelare till det tidigare indragna entrépartiet.
- Ursprunglig entré i östra fasadens norra ände. Trappa i granit med ursprungliga hantverksmässiga smidesräcken. Dörröppningens storlek och form samt utkragad tegelomfattning.

- Ursprunglig entré i södra fasaden. Entréns väl tilltagna storlek och representativa utformning som bidrar till läsbarheten av byggnaden som ett tidigare hotell. Trappa i granit med ursprungliga hantverksmässiga smidesräckan. Entréns indragna läge i fasad samt profilerade omfattning i ädelträ. Panel på sidor i entrénisch, panelens material, dimensioner och profiler. Ursprunglig ringklocka och markbeslag för uppställning i koppar eller patinerad mässing.
- Ursprunglig källarentré i västra fasaden med nedsänkt betonggjuten trappa och tidstypiska smidesräckan av rundjärn.
- Fransk balkong i norra gaveln med balkongdörr i rundbågigt valv. Ursprungligt tidstypiskt smidesräcke. Ursprungliga snickerier, dörr i lackat eller oljat ädelträ.

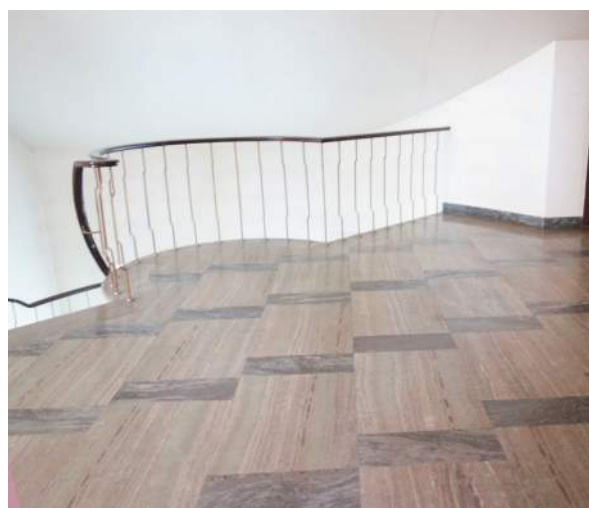

- Ursprungligt mindre burspråk på östra fasaden (mot norr). Burspråkets storlek, form och placering över två fasader. Koppartäckning på tak och fasad. Ramverk/försänkta fyllningar i plåt under fönster. Fönsteröppningarnas placering, storlek och form.
- Ursprungligt burspråk på södra fasaden. Burspråkets storlek, proportioner och rundade hörn. Intäckning av småkorrugerad kopparplåt som för tankarna till den under 1950-talet populära karosseripanelen. Ursprunglig skivtäckt falsad kopparplåt på tak. Plåtens trappning i överkant mot fasad. Fönsteröppningens storlek och form.

URSPRUNGLIG BYGGNAD – INTERIÖR

- Entréhall med vindfång i den södra byggnadskroppens västra del.
- Golv av mönsterlagd kolmårdsmarmor i vindfång, entréhall och trapphallar.
- Radiatornisch med ursprunglig sektion radiator i entréhall.
- Huvudtrappa i entréhall. Plan- och sättsteg i kolmårdsmarmor. Ursprungligt räcke och handledare i ädelträ.

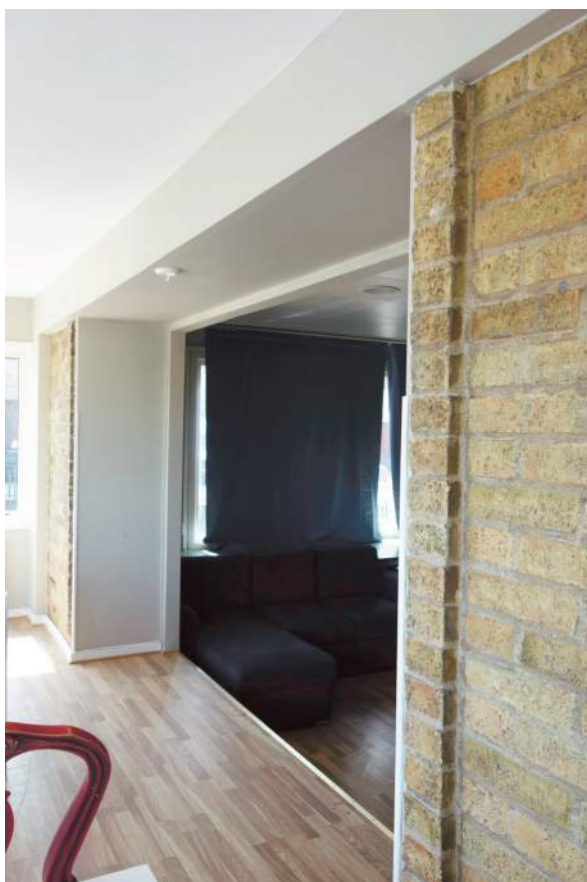

- Konstverket "Smältsmeden" från 1954 av skulptör Sten Dahlström, vilket har hängt i entréhallen sedan invigningen.
- Ursprunglig öppen spis i gult tegel i restaurang innanför entréhallen på våning 1 tr (inte sekundär inklädnad i röd träpanel).
- Burspråk i söder på våning 1 tr med bred fönsterbänk i kolmårdsmarmor.

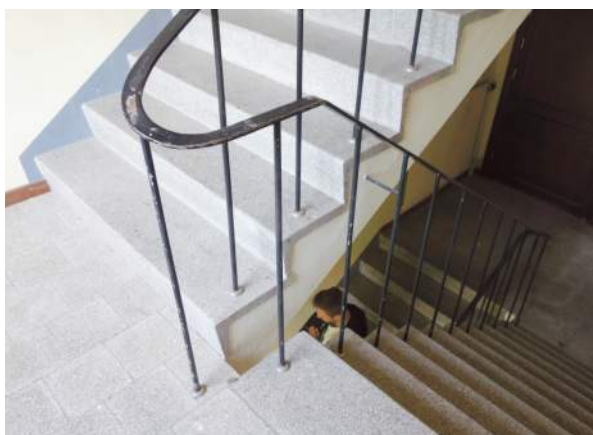

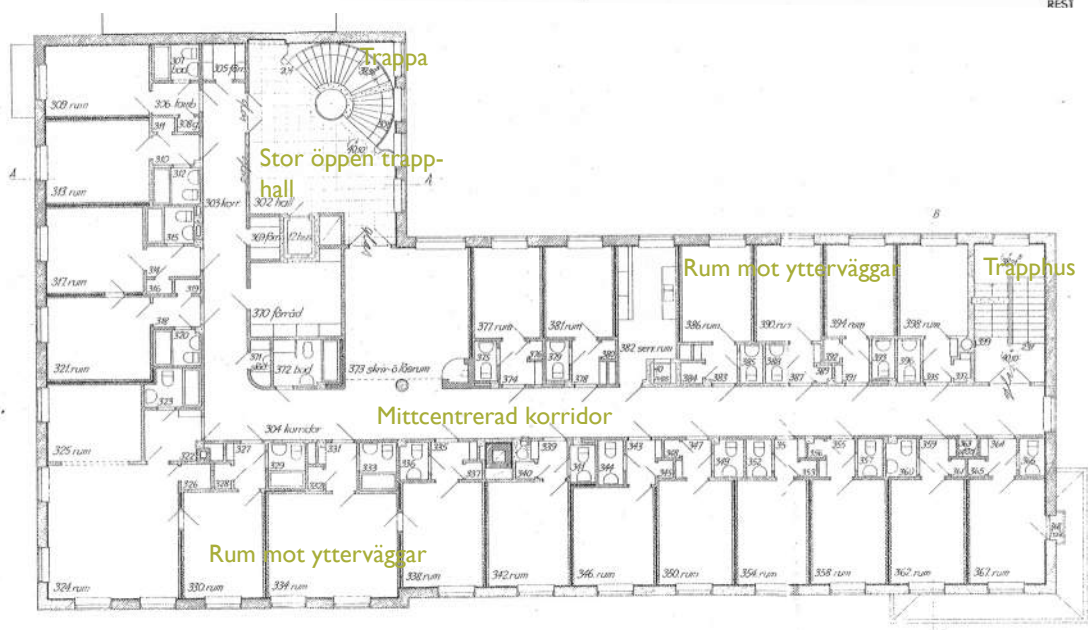
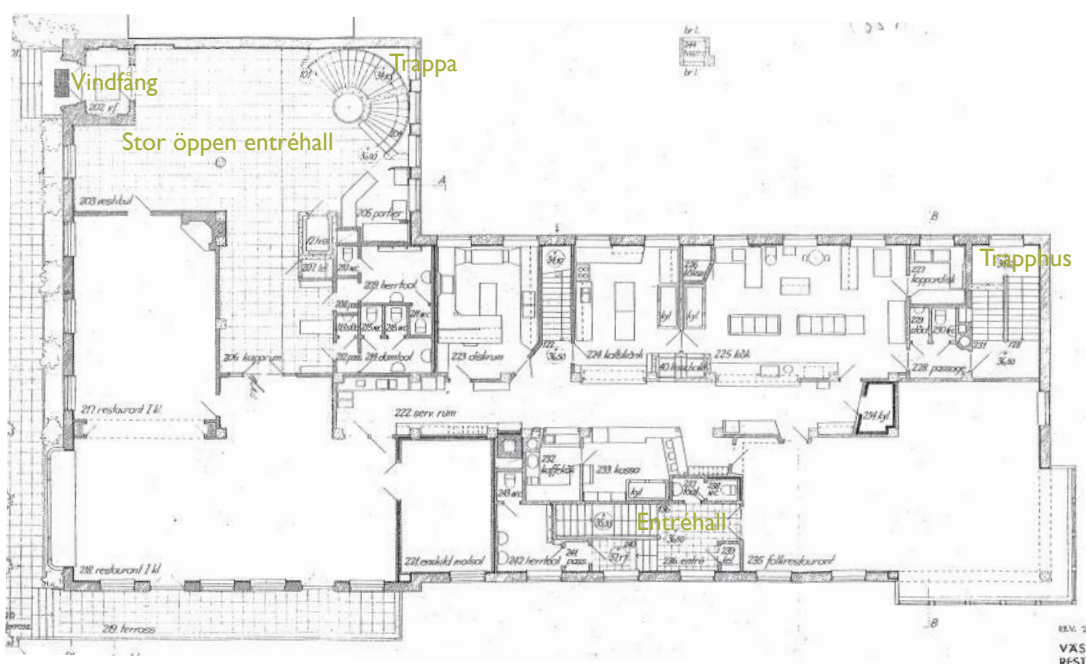
- Kvarvarande delar av fasad med synligt tegel och utkragande omfattningar vid sekundärt burspråk på östra fasaden.
- Ursprungligt dörrparti mellan entréhall och restaurang på våning 1 tr. Glasad pardörr med sidoljus. Glaspartier med tidstypiskt avfasade hörn.
- Fönsterbänkar i kolmårdsmarmor och kalksten.

- Mindre trapphus med golv och trappor i terrazzo och smidda, tidstypiska handledare och räcken.
- Trapphall på våning 2 tr. med rundat glasparti i innervägg samt dörrpartier med pardörr med glas med avfasade hörn.
- Ursprungliga dörrar i ädelträ med förnicklade trycken.
- Halvtrappa klädd i kolmårdsmarmor tillhörande den tidigare huvudentrén till restaurangen i östra fasaden.

- Övergripande planlösning som speglar den tidigare hotell- och restaurangfunktionen. Stor entréhall med vindfång i sydväst. Huvudtrappa i entréhall samt trapphallar som ansluter på de övre planen. Övre plan med en mittcenterad korridor och rum placerade på ömse sidor om denna ut mot ytterväggarna. Restaurangentré med halvtrappa innanför östra fasadens mitt. Sidotrapphus för tidigare ekonomifunktioner i norr.

Vissa värden finns i

- Ursprungliga vinyl- och klinkergolv i källarplan.
- Tidstypisk skåpinredning i kök samt i ekonomitrymmen på vindsplan. Luckor i björk med förnicklade originalbeslag.
- Mathissar i rostfritt.
- Toaletter i köksavdelning med tidstypiskt kakel med rundade kanter och mosaik på golv. Ursprungliga speglar med rundad överkant.
- Tidigare luckor i rostfritt till sopnedkast i trapphus som visar på en under 1950-talet populär lösning som inte längre tillämpas.
- Skyddsrum med ståldörrar som ett dokument från efterkrigstiden.

TILLBYGGNAD FRÅN 1974 – EXTERIÖR

Vissa värden finns i

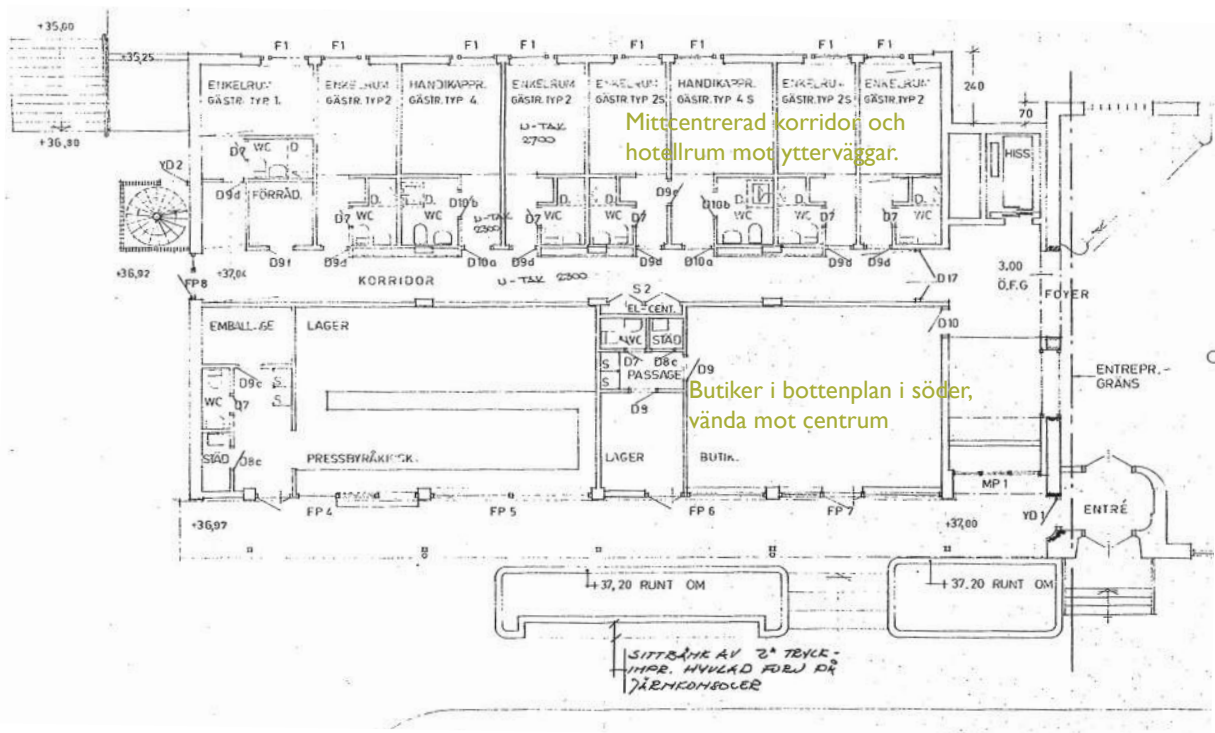
- Tillbyggnadens volym och proportioner som speglar behov och framtidstro i Finspång under det tidiga 1970-talet.
- Karaktärsdrag som placerar byggnaden i det tidiga 1970-talets rationaliserade arkitektur. Flackt tak och släta, avskalade putsfasader. Låga våningar som synliggörs i tätt placerade fönsterband som accentueras genom brun plåt mellan fönsterpartier. Högsmalt fönsterparti i västra gaveln som ger ljusinsläpp i de mittcenterade korridorerna.
- Större skyltfönster i bottenplan som tydliggör byggnaden som en tidigare till viss del offentlig centrumbyggnad med hotell och handel. Tidstypiska detaljer i form av entrépartier i ädelträ och glas samt sockel klädd med brun klinker.

TILLBYGGNAD FRÅN 1974 – INTERIÖR

Vissa värden finns i

- Övergripande planlösning som speglar den kulturhistoriska funktionen. Lokaler för handel i bottenplan. Mittcentrerad korridor och rum placerade på ömse sidor om denna ut mot ytterväggarna.
- Tidstypisk lösning för hantering av tekniska installationer i form av grunda platsbyggda installationsskåp i korridorerna.

FÖRÄNDRINGSKÄNSLIGHET

 Mycket känslig bebyggelse/kulturmiljö

 Känslig bebyggelse/kulturmiljö

 Tålig bebyggelse/kulturmiljö

 Siktlinje att tillvarata

Den ursprungliga delen av hotellet bedöms vara mycket känslig mot förändring då den ursprungliga funktionen har upphört och skyltar som tidigare tydligt signalerat hotell nu saknas. Särskilt känsliga är fasaderna som är exponerade mot omgivande torg och gaturum. In mot gården är fasaderna inte lika exponerade och har inte samma stadsbildsmässiga värde. Gårdsytan utgörs i huvudsak av parkeringsyta och bedöms sakna karaktärsdrag och delar som är bärande för berättelsen om 1950-talshotellet. Nybyggnad bör dock undvikas närmast hotellets fasader i syfte att hålla den ursprungliga volymen fortsatt läsbar. Eventuell ny gårdsbebyggelse bör också begränsas i höjd och volym för att inte skymma hotellet.

Alléträden i norr har markerats som mycket känsligt område då dessa ingår i allén längs Finsterwaldevägen som är av betydelse för den tydligt gröna karaktär som präglar miljön kring de tidigare arbetarlängorna.

Tillbyggnaden av hotellet har vissa kulturhistoriska värden och har bedömts som känslig mot förändring då ändringar potentiellt kan komma att påverka den särskilt värdefulla ursprungliga byggnaden.

Siktlinjerna som har lagts ut från hotellet längs Kalkugnsvägen söder ut till centrumbebyggelsen samt från omgivande centrum tvärs över Bergslagstorget är viktiga att tillvarata i syfte att bibehålla byggnaden läsbar som ett tidigare representativt hotell som placerades och utformades som en dominant centrumbyggnad och fondmotiv vid torget.

REKOMMENDATIONER OCH RÅD

Bestämmelser i detaljplan

Den ursprungliga hotellbyggnaden från 1952 bör i egenskap av särskilt värdefull byggnad skyddas genom rivningsförbud samt förvanskingsförbud enligt 8 kap. 13 § PBL. Förvanskingsförbudet kan preciseras genom skyddsbestämmelser för att bevara befintliga egenskaper och detaljer. Markeras i plankartan med ”q”.

Förslag på skyddsbestämmelser:

- r Byggnaden får inte rivas (PBL 4 kap. 16 § punkt 4).
- q₁ Särskilt kulturhistoriskt värdefull byggnad som omfattas av 8 kap. 13 § PBL. Byggnadens ursprungliga och värdebärande exteriöra karaktärsdrag i form av volym, proportioner, takform, fasadernas material och utkragande listverk, fönsteröppningarnas placering och storlek, två ursprungliga burspråk med koppartäckning och detaljering, entréer med originaldetaljer som trappor, räcken och omfattningar ska bevaras och får inte förvanskas. Interiöra ursprungliga och värdebärande karaktärsdrag i form av entréhall och trapphallar med mönsterlagt golv i kolmårdsmarmor, huvudtrappa i kolmårdsmarmor samt originalräcken och handledare ska bevaras och får inte förvanskas (PBL 4 kap. 16 § punkt 3).

Tillbyggnaden från 1974 har genom dess förmåga att berätta om lokalsamhällets utveckling under 1970-talet vissa kulturhistoriska värden men de bedöms inte vara av sådan karaktär som påbjuder att särskild uppmärksamhet fästs vid plan- och bygglagens allmänna varsamhetkrav (8 kap. 17 § PBL) i en framtida detaljplan. I syfte att bibehålla byggnadens hotell- och handelskaraktär bör fortsatt handel tillåtas i bottenplan, så att de för läsbarheten viktiga skyltfönstren kan bibehållas. För hänsyn till den intilliggande särskilt värdefulla byggnaden kan tillbyggnaden förses med en hänsynsbestämmelse:

- f^l Ny byggnad eller väsentliga ändringar av byggnads exteriör ska placeras och utformas så att de förhåller sig och samspelar med befintlig kulturhistorisk byggnads värdebärande karaktärsdrag inom närliggande egenskapsområde betecknat med q (PBL 4 kap. 16 § punkt 1).

Tillbyggnadens höjd bör också regleras så att den inte vida kan överstiga den ursprungliga byggnadens och därmed tillåtas bli för dominant i stadsbilden. På gårdsytan bör marken närmast den ursprungliga byggnadsdelen markeras som prickmark som inte får bebyggas i syfte att inte skymma originalarkitekturen. Övrig yta kan markeras som kryssmark som får bebyggas med mindre komplementbyggnader. Miljön bedöms även kunna tåla en något större byggrätt längs den västra fastighetsgränsen. Denna bör dock begränsas i höjd för att inte påverka riksintresset eller skymma eller skugga hotellet.

Alléträd bör förses med utökad lovplikt för fällning av träd, n.

Bevarande och utveckling

Generellt rekommenderas att utveckling av fastighet och byggnad utförs varsamt och med hänsyn till de kulturhistoriska värdena. Exteriöra och interiöra karaktärsdrag och detaljer redovisade i föregående avsnitt bör bevaras. De delar som pekats ut som delar med ”vissa värden” bör i möjligaste mån bevaras men bedöms inte vara tungt värdebärande för berättelsen om 1950-talets SARA-drivna hotell uppfört för att tillgodose den växande industrins och samhällets behov.

Gällande föreslagen omvandling till bostäder bedöms den kunna vara möjligt att genomföra med hänsyn till de kulturhistoriska värdena men särskild aktsamhet krävs för att plan- och bygglagens krav på varsamhet och förbud mot förvanskning ska kunna tillgodoses. Nedan listas ett antal områden/ åtgärder som en ombyggnad sannolikt kommer att beröra/medföra och som är viktiga att ta i beaktande i kommande förändringsprocess.

TILLGÄNGLIGHET OCH ENTRÉER

Tillgängliga entréer kommer att vara en förutsättning vid en ombyggnad. Ingen av de befintliga entréerna uppfyller dagens tillgänglighetskrav. Huvudentrén i södra fasaden bedöms kunna vara möjlig att relativt enkelt bygga om på ett varsamt sätt genom att flytta ut trappan, förstora vilplanet och bygga en ramp längs med fasaden. Material och detaljutformningen är viktig för varsamhet. Nya räcken bör utföras i smide med plattjärn lika befintliga räcken. Ramp bör utföras i grå granit lika befintlig trappa.

De två ursprungliga entréerna i östra fasaden är på grund av placeringen högt i fasad svårare att anpassa på ett varsamt sätt. Eventuella ramper skulle bli väldigt långa för godkänd lutning och någon typ av lyftbord riskerar att förvanska entré och fasad. Om fler tillgängliga entréer krävs rekommenderas att en lösning ordnas in mot de lite mer tåliga gårdsfasaderna.

Samtliga dörrpartier är sentida och utförda i bruneloxerad aluminium. De överensstämmer illa med byggnadens i övrigt gedigna karaktär och bör i samband med en ombyggnad ersättas av nya delvis glasade partier i ek utformade med tydlig inspiration från originalritningarna.

Den sentida entrén med plåtdörr och trappa i metall i suterrängvåningen i östra fasaden bör rivas och fasad och fönster återställas. Detsamma gäller den förvanskande markisen ovan huvudentrén i östra fasaden.

PLANLÖSNING

Ett av interiörens tydligaste karaktärsdrag som starkt bidrar till läsbarheten av byggnaden som ett tidigare hotell är den väl tilltagna och representativt utformade entréhallen med huvudtrappan och till den anslutande trapphallar. Ny planlösning bör anpassas så att entréhall, trappa och trapphallar kan bibehållas.

På de övre planen är planlösning i form av hotellrum placerade på ömse sidor om en mittcentrerad korridor viktiga för läsbarheten. Den mittcentrerade korridoren kan med fördel behållas och nya lägenheter grupperas kring denna.

BALKONGER

För lägenheternas attraktivitet är balkonger viktiga att kunna erbjuda. Balkonger ut mot torg- och gaturum, norra gaveln samt östra och södra fasaderna, bedöms inte vara möjligt att tillföra utan att förvanska byggnaden. Byggnadens karaktär av hotell och representativ, offentlig centrumbyggnad skapas genom fasaderna slutna uttryck där endast burspråk bryter upp de rytmiska fönsterbanden. Balkonger på dessa i stadsbilden välexponerade fasaderna skulle påtagligt skada flera av de egenskaper som sammantaget ligger till grund för byggnadens kulturvärden. Balkonger bedöms komma att ge byggnaden en tydlig bostadskaraktär som kraftigt minskar läsbarheten av byggnaden som ett tidigare hotell. Balkonger är även olämpliga då det inte går att styra hur folk inreder dem. Färgglada parasoll och tygintäckningar av balkongräcken kan bidra till ytterligare förvanskning.

Däremot bedöms det ur antikvariskt hänseende eventuellt vara möjligt att återskapa den långsträckt balkong som ursprungligen var placerad där det stora burspråket på östra fasaden idag finns. Burspråket har arkitektoniska kvaliteter men dess storlek och kraftfulla uttryck tar fokus från originalarkitekturen. Ett återskapande kunde förstärka hotellets ursprungliga karaktär under förutsättning att ny balkong utförs med originalritningarna som utgångspunkt. Det finns dock flera svårigheter med en rekonstruktion. Den tidigare fasaden är till delar riven inne i burspråket. Fasad och tidigare fönstersättning bör återskapas i detalj och det kan bli svårt att hitta murtegel som exakt överensstämmer med befintligt. Risk finns för större partier i avvikande kulör. Att i stället montera stora nya glasade partier i befintliga öppningarna kan potentiellt innebära en förvanskning av den viktiga huvudfasaden ut mot torget.

Fasaderna in mot gården är till stora delar dolda från omgivande stadsrum och byggnadens representativa karaktär är här inte lika tydlig. Gårdsfasaderna bedöms över lag vara mer tåliga mot förändring. Här kan det vara möjligt att tillföra balkonger utan att förvanska byggnadens karaktär.

Huruvida nya balkonger kommer att kunna tillgodose plan- och bygglagens förvanskningsförbud och varsamhetskrav är avhängigt utformning, konstruktion och material. Fasaderna präglas av symmetri och rytmisk fönstersättning. Nya balkonger bör inte tydligt bryta mot denna.

Gällande konstruktion bör plattor i första hand gutas och fästas in i bjälklag. Utanpåliggande konsolkonstruktioner får ofta en provisorisk karaktär som inte motsvarar hotellets i övrigt gedigna uttryck. På 1950-talsbyggnaden bör räcken utföras genomskiktliga i smide med ett formspråk som ansluter till 1950-talskaraktären. Inspiration kan hämtas från i byggnaden befintliga smidesräcken.

Undersida balkonger bör ha en matt karaktär, blanka plåtinklädnader är inte lämpligt. Skärmtak på balkonger eller inglasade balkonger är inte lämpligt då det skulle medföra en betydande förändring av fasadernas karaktär. Nya balkongdörrar bör utföras delvis glasade i trä. Trä är det för byggnaden traditionella snickerimaterialet och bidrar starkt till dess gedigna karaktär skapad genom kvalitativa material. Plåtklädda dörrar skulle sannolikt inte kunna uppfylla varsamhetskravet.

VENTILATION

Byggnadens ventilation har sannolikt kompletterats och byggts ut i etapper, vilket har resulterat i en stor mängd av olika typer av huvar och don på takfallen. Vid projektering av nytt ventilationssystem bör så många som möjligt av huvarna rivas och i stället samlas i ett fåtal huvar för till- och frånluft. Huvarna bör utföras så små som möjligt och placeras på de mindre känsliga takfallen in mot gården och om möjligt så att de inte sticker upp över nock. Kulör på plåt bör vara lika taktäckningsmaterial för ett diskret utseende.

Förstärkande åtgärder

FÖNSTER

Befintliga fönster är sentida, försedda med aluminiumprofil och en indelning som skiljer sig från den ursprungliga. På vindsplan och plan 3 var originalfönstren tvåluftsfönster med sidohängda bågar. De är idag ersatta med pivåhängda enluftsfönster. På övriga våningsplan var fönstren ursprungligen enluftsfönster med pivåhängda bågar. Dessa utgörs idag av pivåhängda bågar med en mindre liggande vädringsluft i överkant. När fönstren i framtiden är uttjänta bör den ursprungliga indelningen återskapas. Nya fönster bör utföras i trä, som är det för byggnaden traditionella materialet, och med tidstypiskt smäckra dimensioner på båge och karm. Befintliga aluminiumfönster överensstämmer illa med byggnadens gedigna karaktär skapad av kvalitativa material som tegel, koppar och ädelträ. Nya träfönster med dimensioner och indelning lika originalfönstren skulle förstärka byggnadens ursprungliga karaktär och göra den tydligare läsbar som ett 1950-talshotell.

TAKTÄCKNINGSMATERIAL

Hotellens tak var ursprungligen täckt med tvåkupigt rött lertegel. Detta är idag ersatt av gråsvart betongtegel som har viss förvanskande verkan. Vid ett framtida byte är det angeläget att återgå till rött lertegel i syfte att förstärka originalarkitekturen och byggnadens gedigna karaktär skapad av kvalitativa material. Taksäkerhet, snörasskydd mm. bör målas tegelröda lika tak.

ÖPPEN SPIS

Den öppna spisen i anslutning till entréhallen är ursprunglig men har förvanskats genom panelinklädnad. Spisen i övrigt är tidstypiskt utformad i gult tegel och angelägen att bevara som en del i originalinredningen. Sekundära tillägg bör rivras och spisens ursprungliga utförande återställas.

Övrigt

BYTE AV MURTEGEL

Fasadteglets format, struktur och kulör är mycket viktigt för byggnadens karaktär. Skadat tegel förekommer och sannolikt kommer vissa byten att behöva genomföras i framtiden. Vid byten är det angeläget att ersättande tegel i så hög utsträckning som möjligt överensstämmer med befintligt. Även kulör och bredd på fog lika befintlig är viktigt.

KOPPARDETALJER

Detaljer i koppar är karaktäristiskt för 1950-talets funktionalistiska tegelarkitektur. Kopparplåt återfinns på tidigare Hotell De Geer i avvattning, burspråk, bleck och avtäckningar. Koppardetaljerna utgör en mycket viktig del av byggnadens karaktär och bör med hänvisning till varsamhetskravet inte målas eller ersättas av annan plåt eller plåt som är behandlad för att efterlikna koppar.

KONSEKVENSBEDÖMNING SAMT SAKKUNNIG KONTROLL AV KULTURVÄRDEN

Inför ett framtida bygglov rekommenderas att ett sakkunnigutlåtande med konsekvensbedömning begärs i syfte att klarlägga om de föreslagna åtgärderna kan antas uppfylla varsamhetskravet och tillgodose förvanskingsförbudet. Krav på sakkunnig kulturvärdens medverkan i projektering och under genomförande rekommenderas.

Ombyggnad i relation till riksintresset för kulturmiljövården

Fastigheten Hotellet 5 ligger på gränsen till ett riksintresse för kulturmiljövården, Finspång E44, vilket innebär att åtgärder inom fastigheten potentiellt kan påverka riksintressets värden. Strax norr om det tidigare hotellet löper den gamla bruksgatan med småskaliga arbetarlängor från 1700-talet, en miljö som är utpekad som en av riksintressets värdekärnor. En ny stor, hög och modernt präglad volym inom Hotellet 5 hade kunnat påverka upplevelsen av bruksmiljön negativt. Under förutsättning att planerad ombyggnad till bostäder begränsas till att omfatta nuvarande byggnadsvolymer och mindre byggnader av komplementkaraktär på gården bedöms ombyggnad och ändrad användning inte få några konsekvenser för riksintresset.

3

Historik

Industriorten Finspångs utveckling

Finspångs industrihistoria tar sin början i järnhantering under 1500-talets andra hälft. Finspångs bruk omnämns i bergsslagsräkenskaper 1573, då som ett litet bruk som drevs för kronans räkning. Under det tidiga 1600-talet fick de holländska affärsmännen Willem de Besche och Louis de Geer lov att arrendera bruket. 1641 hade de Geer blivit svensk medborgare och adelsman och kunde köpa hela Finspångs gods som då bestod av ca sjuttionio hemman samt fem hemman i Upplands bergslag, Dannemora gruvor. Under de Geer utvecklades Finspångs bruk till centrum för den svenska vapenindustrin.

Bruket förblev i ätten de Geers ägo till 1856 då det såldes till dess förvaltare Carl Ekman. Ekman bildade 1885 Aktiebolaget Finspångs styckebruk till vilket samtliga egendomar och verkstäder överlämnades. Åren 1902–1903 sålde bolaget sina industriella verk och anläggningar till Stens bruks aktiebolag och Aktiebolaget Nordiska artilleriverkstäderna. Kanontillverkningen i Finspång fortsatte i ytterligare några år tills brukets nya ägare Bofors valde att flytta tillverkningen till östra Värmland. Därmed upphörde en lång tradition av vapentillverkning i Finspång.

Finspångs bruk gick i graven men industriorten Finspång vidareutvecklades. 1913 startade en omfattande omställningsprocess av det gamla järnverket till ett modernt metallverk, Finspångs Metallverk AB. Under samma period etablerades STAL, Svenska Turbinfabriks Aktiebolag Ljungström.

STAL utvecklade under 1900-talets första hälft större turbiner och nya konstruktioner. Nya lokaler uppfördes för montage och forskning och nya tillverkningsgrenar togs upp. 1945 anställdes en ung ingenjör, Curt Nicolin, som ansvarig för att utveckla den första svenskbyggda jetmotorn för flygplan för det svenska försvaret. 1950 presenterade företaget den större och mer effektiva jetmotorn Dovert.

Finspång var vid 1900-talets mitt en industriort på frammarsch. Industrin och det växande samhället resulterade i fler besökare och gästande tjänstemän. Behovet av ett representativt hotell blev trängande.

Berättelsen om industriorten Finspång tar sin början i bruksverksamheten etablerad redan under 1500-talet. Utsnitt ur häradsökonomiska kartan från 1868-1877 (Lantmäteriets digitala karttjänst Historiska kartor).

Det gamla järnverket omvandlades 1913 till ett modernt metallverk, Finspångs Metallverk. Flygfoto från okänt år, troligen 1920-tal (Järnvägsmuseet/ Digitalt museum).

STAL:s moderna anläggning i Finspång, den s.k. "De Geerverkstaden" från 1945 (Järnvägsmuseet/ Digitalt museum).

Statliga koncernen SARA, kommunen, Köpmannaföreningen och de lokala industrierna bildar Finspångs Hotell AB

Mer fashionabel inkvartering i form av hotell etablerades i Sverige i liten skala under 1800-talets första hälft. Hotel Continental i Ystad var 1829 ett av de första. Större hotellutbyggnad och etablering av stadshotell skedde först under 1800-talets andra hälft i samband med industrialiseringen och utbyggnaden av järnvägen. Det var då främst i de lite större städerna och i järnvägsknutar som hotell uppfördes. I landet i övrigt dominerade ännu de enklare gästgiverierna. Gästgiveri- och skjutsväsendet i Sverige avskaffades först 1933.

Efter andra världskriget då den svenska industrin verkligen tog fart uppstod en stor brist på hotellrum och man hade svårt att bereda plats för gästande tjänstemän. I många mindre industrier som Finspång saknades mer representativa hotell helt. Den ekonomiska politiken, statliga prisregleringar samt svårigheter med att få tag i en tomt och att beviljas byggnadstillstånd och banklån gjorde det nästan omöjligt för privata aktörer att starta nya hotell. I stället var det andra aktörer som vid 1900-talets mitt klev in på hotellmarknaden, bland andra folkrörelseägda Reso och den statliga SARA-koncernen (Sveriges Allmänna Restaurangaktiebolag). SARA byggde och förvaldade hotell, restauranger och semesteranläggningar i stor skala.

När det planerades för ett hotell i Finspång under det sena 1940-talet gick ÖSARA, Östra Sveriges Allmänna Restaurangaktiebolag, samman med de lokala industrierna, Köpmannaföreningen och kommunen och bildade Finspångs Hotell AB.

Hotell de Geer uppförs vid Bergsmanstorget

Finspångs centrum hade under århundradets första hälft förskjutits från Högbys dåvarande torg till Bergslagsvägens östra ände strax sydöst om brukskärnan och arbetarbostäderna längs med bruksgatan. Under 1940-talet diskuterades hur centrum i den då nybildade köpingen Finspång skulle utvecklas. Området kring Bergslagsvägens östra ände präglades till stor del ännu av småskalig och ostrukturerad träbebyggelse. Här skulle man nu skapa en modern samhällskärna som samlade affärer, matserveringar, konditorier, biografier med mera.

När Finspångs Hotell AB skulle utse en tomt för nybyggnad av ortens hotell föll det sig naturligt att placera byggnaden vid Bergslagstorget som låg mitt i det område som skulle komma att bli det nya centrum. Torget låg dessutom i direkt anslutning till Bergslagsvägen som då utgjorde genomfartsleden genom samhället. Plats för parkering och närhet till huvudgator blev allt viktigare vid etablering av hotell i ett samhälle där privatbilismen var på stark frammarsch.

För utformningen av det nya hotellet anlätades den tekniska avdelningen på Västsveriges allmänna Restaurant AB Göteborg, ofta kallat VARA. Ritningarna upprättades av 1948 och reviderades 1950. Två år senare under hösten 1952 kunde hotellet som fått namnet Hotell de Geer tas i bruk.

Hotellet byggdes i souterräng och placerades i vinkel med huvudfasaden ut mot torget i öster. De gula tegelfasaderna gestaltades i en enkel men gedigen funktionalistisk arkitektur med sparsmakade dekorativa element i form av utkragande tegellister runt entréer och fönster i bottenplan. Burspråk och övriga plåtavtäckningar utfördes i koppar och entrépartier i ädelträ. På huvudfasaden placerades en långsträckt balkong som interiört anslöt till en stor restauranglokal.

Till huvudfasaden förlades även entrén till restaurangen som fick namnet "Källaren Vallonen". Hotellentrén placerades i den södra fasadens västra ände. Innanför denna inreddes en påkostad entréhall med en rymlig svängd trappa och plats för portier. Både golv och trappa kläddes med kolmårdsmarmor.

Hotellrummen placerades mot ytterväggarna, åtskilda av en mittcentrerad korridor. Alla rum försågs med rinnande vatten, ett litet handfat och en vattenklosett, något som var ovanligt på de äldre

stads- och järnvägshotellen. Badrum fanns i de större av Hotell de Geers rum medan gäster i de mindre rummen var hänvisade till ett gemensamt badrum i korridoren. I källaren byggdes ett större skyddsrum, vilket var ett vanligt inslag i både nya bostadshus och offentliga byggnader under efterkrigstiden.

Med Hotell de Geer fick industriorten Finspång ett modernt hotell som skapade bättre förutsättningar för det lokala näringslivet, en plats där både kommunen och företagen kunde inhysa gäster under mer representativa former. Med restaurangen kom hotellet även att bli en viktig mötes- och nöjesplats lokalt och till viss del även regionalt.

Hotellet med huvudfasad mot torget strax efter uppförandet under 1950-talet (nogg.se)

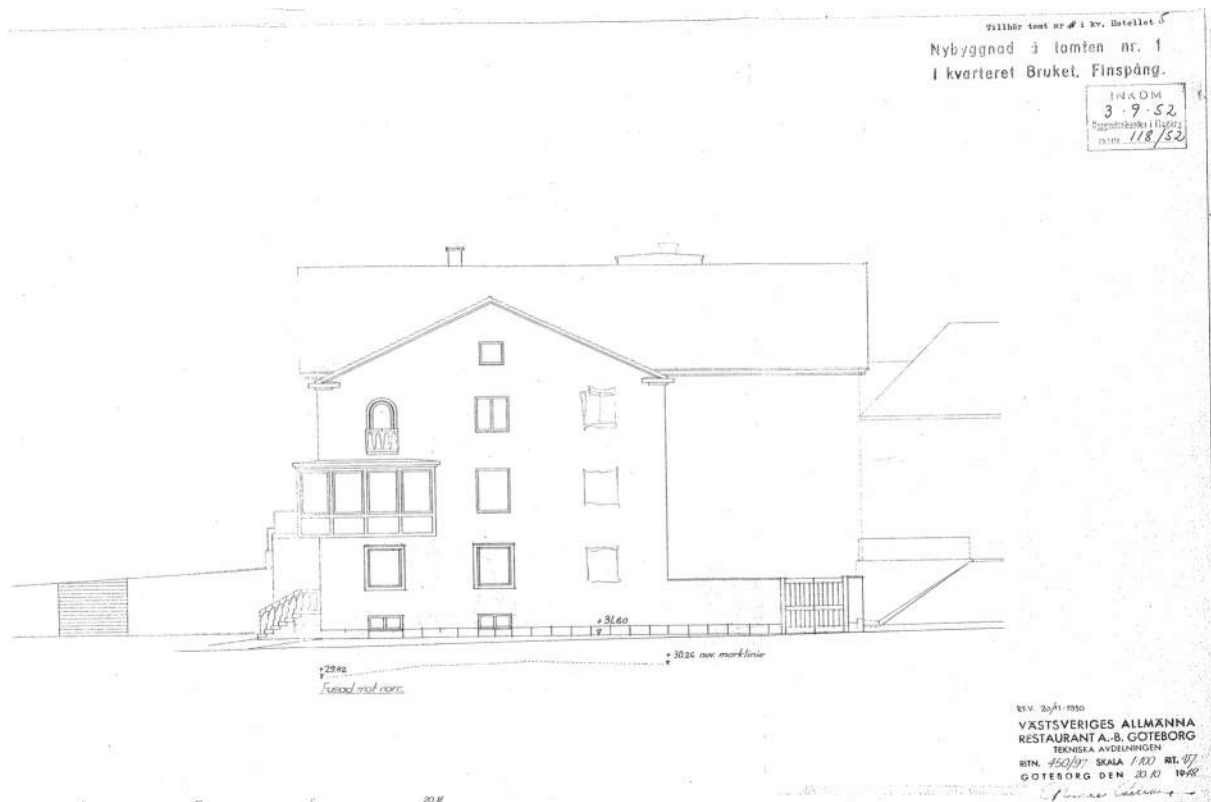
Hotellet under 1960-talet från sydöst. Notera den ursprungliga balkongen som idag är ombyggd till ett burspråk (memningsforskarna.se)

Ritning till nybyggnad, fasad mot söder. Upprättad 1948 och reviderad 1953 (Finspångs kommunarkiv).

Ritning till nybyggnad, gårdsfasad mot väster och sektion A. Upprättad 1948 och reviderad 1950. Notera piskbalkongen i takfallet som idag är riven (Finspångs kommunarkiv).

Ritning till nybyggnad, fasad mot norr. Upprättad 1948 och reviderad 1950 (Finspångs kommunarkiv).

Hotellet och Bergslagstorget från öster under 50- eller 60-tal (nogg.se)

Hotellet från sydöst (nogg.se)

Tillbyggnad under 1970-talet

1950- och 60-talen var en framgångsrik och expansiv period för Finspångs kommuns industrier och folkmängden växte. I hela kommunen ökade folkmängden med 22 procent från 1950 till toppnoteringen 1972, då folkmängden var 25 129. Perioden präglades av ett intensivt bostadsbyggande, nybyggnad av skolor, förskolor och andra former av offentlig och privat service. Kring hotellet tillkom ytterligare centrumbebyggelse och år 1970 invigdes ett nytt kommunhus som med sin stora volym blev ett framträdande inslag i stadsbilden.

Den kraftiga tillväxten och starka industrin gjorde att man på Hotell de Geer vågade satsa på en tillbyggnad 1970-talets första hälft.

Tillbyggnaden ritades som en långa som anslöt till hotellets sydvästra gavel. För att möjliggöra den nya volymen revs en på platsen befintlig radhuslänga med arbetarbostäder från det tidiga 1900-talet. Tillbyggnaden utformades tidstypiskt med låga våningar och långsgående fönsterband accentuerade genom brunt skivmaterial som bröt mot de ljusputsade fasaderna. Bottenvåningen gestaltades med butikslokaler vars skyltfönster utfördes med karmar i ädelträ. Tillbyggnaden som kunde tas i bruk 1974 hyste fyrtio nya hotellrum samt välutrustade konferenslokaler.

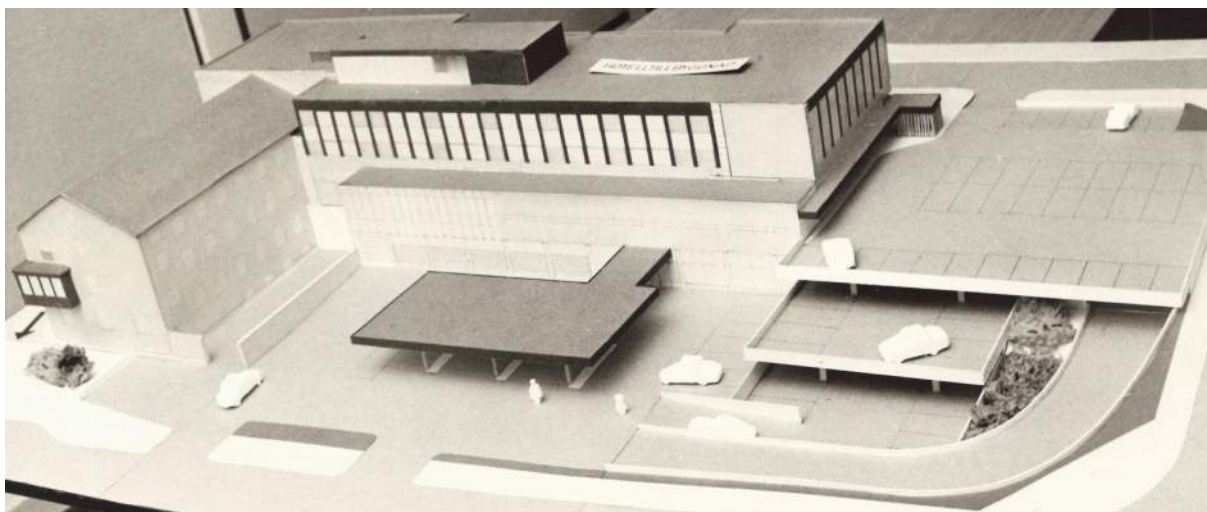

Foto föreställande modell till tillbyggnad (Finspångs kommun).

Ritning till tillbyggnad från 1972, fasad mot söder (Finspångs kommun).

Centrum innan 1970-talets stora omvandling. Hotellet i bildens mitt. Ovan hotellets södra del skimtar radbuslängan med arbetarbostäder som revs för att lämna plats åt tillbyggnaden (Finspångs kommuns kulturmiljöprogram).

Ny centrumbebyggelse under 1970-talet med hotellet till höger i bild. Notera att hotellets tak ursprungligen var försedd med rött lertegel (abm.se).

Hotellet under det sena 1900-talet och 2000-talet

Under 1980-talet ledde sämre konjunkturer och överetablering inom hotellbranschen till att SARA började avyttra hotell, till en början framför allt i de mindre städerna. 1985 blev Hotell de Geer för första gången privatägt. Året därpå gjordes en större förändring av den fram till dess relativt oförändrade huvudfasaden. Den ursprungliga öppna balkongen byggdes om till ett slutet, stort burspråk som kläddes in med plåt.

Under det sena 1900-talet tappade industrin fart och 1990-talets ekonomiska kris påverkade de flesta. Många branscher och inte minst den exportinriktade tillverkningsindustrin drabbades av sysselsättningsminskningar. Befolkningsökningen i Finspång stagnerade och även på Hotell de Geer kände man av lågkonjunkturen.

Under 2000-talet blev det allt svårare att få ekonomin att gå runt. År 2021 beslöt dåvarande ägare att lägga ner verksamheten och byggnaden såldes till en fastighetsägare som har för avsikt att omvandla hotellet till bostäder.

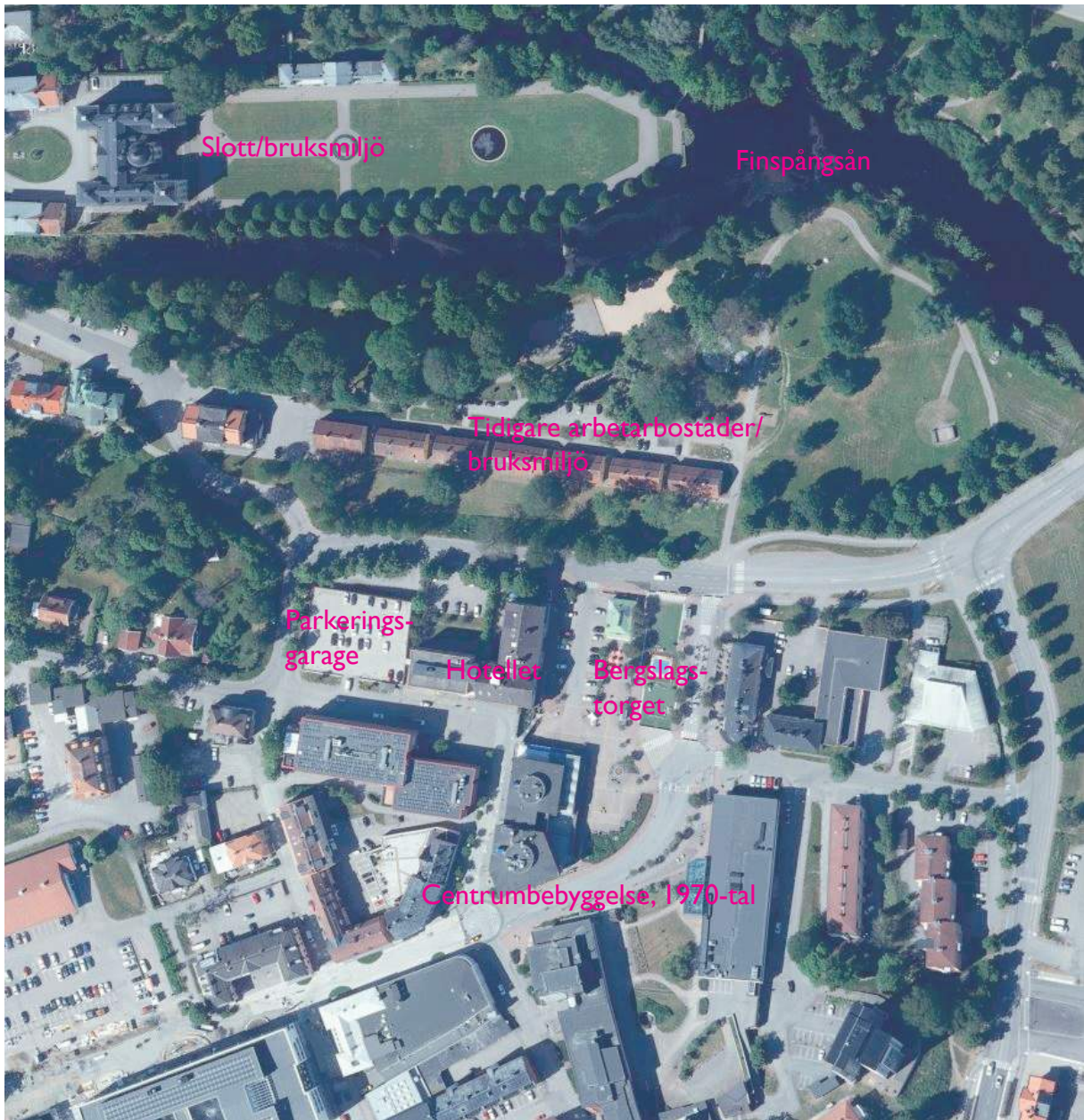

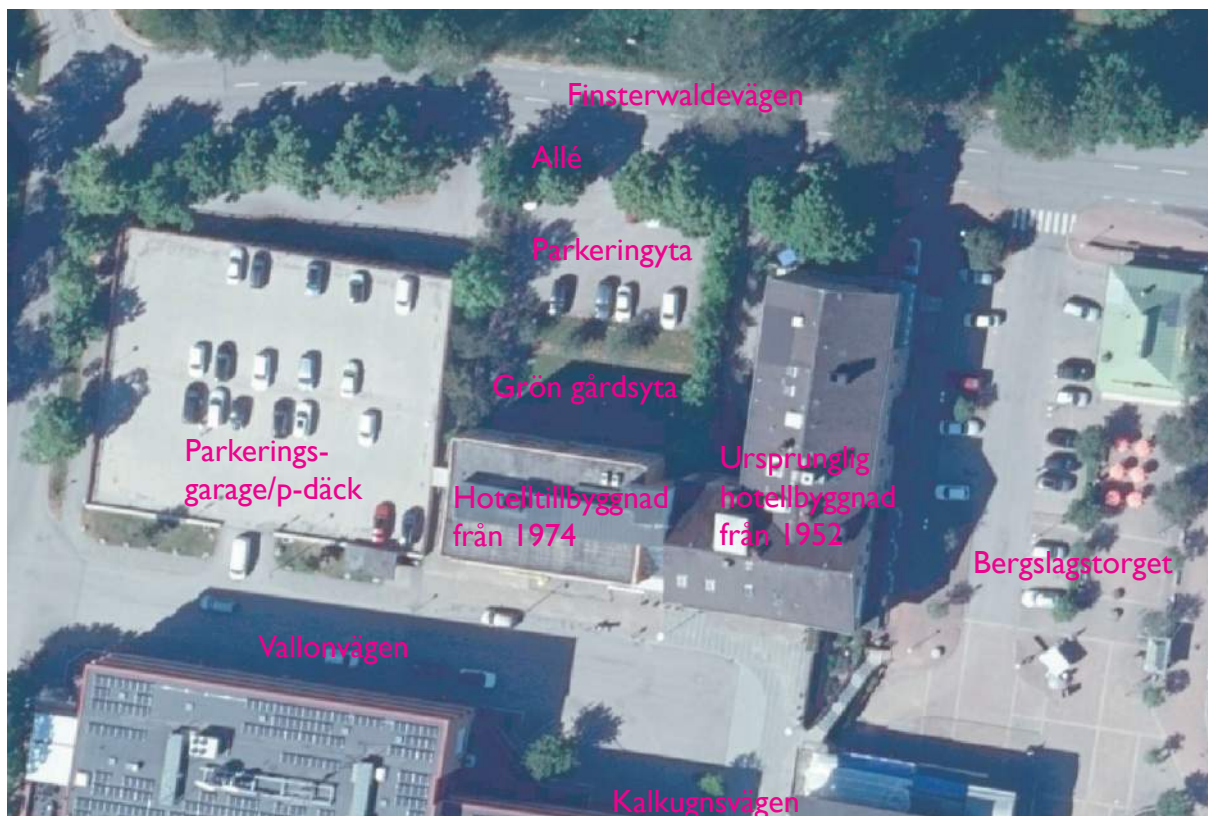
4

KULTURMILJÖ- BESKRIVNING

Omgivning och fastighet

Överblick omgivning. Tidigare Hotell De Geer är beläget i Finspångs centrum, placerat som fondmotiv längs Bergslagstorgets västra sida. I norr ansluter bruksmiljön med arbetarlängor och slott (Lantmäteriet).

Överblick fastighet. Den ursprungliga hotellbyggnaden med en byggnadskropp placerad längs med torget i nord-sydlig riktning och en längs Vallonvägen i väst-östlig riktning. Mot den västra gaveln ansluter tillbyggnaden från 1974. Marken sluttar ganska kraftigt åt öster. Den ursprungliga slutningen söder om hotellet är idag ersatt av en terrassmur med en trappa som förbinder Vallonvägen med Bergslagstorget (Lantmäteriet).

Hotellet är en framträdande roll i stadsbilden, här sett från Bergslagstorget i öster. Centrumbbygelse från 1970-talet skymtar till vänster i bild (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Parkeringshuset på anslutande fastighet i väster sett från Hotellet 5:s gårdsyta. Parkeringshuset är byggt i suterräng och taket med parkeringsdäck ligger i nivå med Vallonvägen som ansluter i söder (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Gårdsmiljön inom Hotellet 5 saknar tydlig gestaltning och ger i dagsläget en viss "bakgårds känsla". Marken är i huvudsak hårdgjord men undantag för en mindre gräsyta närmast tillbyggnadens norra fasad (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Parkeringsyta inom fastighetens nordvästra del (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Fastigheten kantas i norr av en allé av lind längs med Finsterwaldenvägen (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Gården förbinds med den högre belägna Vallomvägen i söder genom en trappa placerad mellan tillbyggnaden och parkeringshuset på angränsande fastighet i väster (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Hotellbyggnad från 1952 - exteriör

Den ursprungliga byggnaden. Huvudfasad ut mot torget i öster. Fönstren har bytts vid något tillfälle men är förhållandevis varsamt utförda (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Fasad mot öster och söder från sydöst. Den ursprungliga balkongen på östra fasaden har byggts om till ett stort och kraftfullt burspråk som tillåts att dominera huvudfasaden på bekostnad av originalarkitekturen. Terrassmuren och trappan till vänster i bild har tillkommit senare (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Huvudentré i östra fasaden. Trappa och räcken är ursprungliga. Dörrparti och skivmaterial i dörröppning är sentida. Ursprungliga, nu rivna partier satt indragna i fasaden (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Norra entrén i östra fasaden. Trappa och räcke är ursprungliga medan dörrpartiet är sekundärt (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Mönstermurad tidigare huvudentré som är kraftigt förvanskad genom montering av skivmaterial och aluminiumparti i dörröppningar samt skyddande markis (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Den ursprungliga byggnadens norra gavel med kopparklätt burspråk som löper över knuten och vidare ut på fasad mot öster och torget. Notera även den franska balkongen med rundbågig dörr i ädelträ och tidstypiskt smitt räcke (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Den ursprungliga byggnadens fasad mot söder. På taket har ursprungligt rött lertegel ersatts av gråsvart betongtegel. Det rundade burspråket är original medan det till höger i bild är sekundärt och där ersatte en ursprunglig balkong (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Ursprunglig och relativt välbevarad entré i södra fasaden. Dörrpartiet i aluminium är sekundärt men trappa, räcken och omfattning i ädelträ är original (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Ursprungligt kopparklätt burspråk i södra fasaden. Notera plåtens räfflade utseende som liknar dåtidens populära smala karosseripanel (Fredriksson arkitektkontor 2022).

I murverket utkragade omfattningar och fyllningar under fönster i fasad mot söder. Markisen är sentida och har viss förvanskande verkan på fasaden (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Sockeln längs södra fasaden är avtäckd med en kopparplåt som senare har målats svart. Koppardetaljer är karaktäristiskt för 1950-talets arkitektur och utgör en mycket viktig del av byggnadens ursprungliga uttryck och gestaltning. Notera även murstensens ylbearbetning och exakta kulör som också bidrar till fasadernas uttryck. Sockeln är klädd med skivor av ljusgrå natursten (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Den ursprungliga byggnadens gårdsfasad mot väster. Det mörkare partiet i takfallet visar var en ursprunglig pisekbalkong har satts igen och kompletterats med nytt taktegel. En mängd olika huvar och don förekommer (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Källarentré i den ursprungliga byggnadens gårdsfasad mot väster. Räcke av rund- och plattjärn är ursprungligt medan aluminiumdörrpartiet är sentida (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Den ursprungliga byggnadens gårdsfasad mot norr med karaktärsskapande och tidstypiskt trapphusfönster i betongglas. Entrédörren i aluminium är sekundär och utan kulturvärde (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Tillbyggnad från 1974 - exteriör

Tillbyggnaden från 1972. Fasad mot söder och väster. Fasaderna är putsade och avfärgade i en ockrakulör. På västra gaveln finns en utanpåliggande panelklädd utrymningstrappa. Entrévåningen i söder rymmer butiker med skyltfönster (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Fasad i bottenplan är spritputsad. Den kraftigt utkragade sockeln är klädd med brun klinker. Dörrpartier och skyltfönstrens karmar är utförda i ädelträ (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Den tillbyggda delens gårdsfasad mot norr. Den mötande/sammanlänkande volymen mellan den ursprungliga byggnaden och tillbyggnaden är plåtklädd (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Suterrängvåningen mot gården är försedd med ett glasat parti med ramverk och dörr i ädelträ (Fredriksson arkitektkontor 2022).

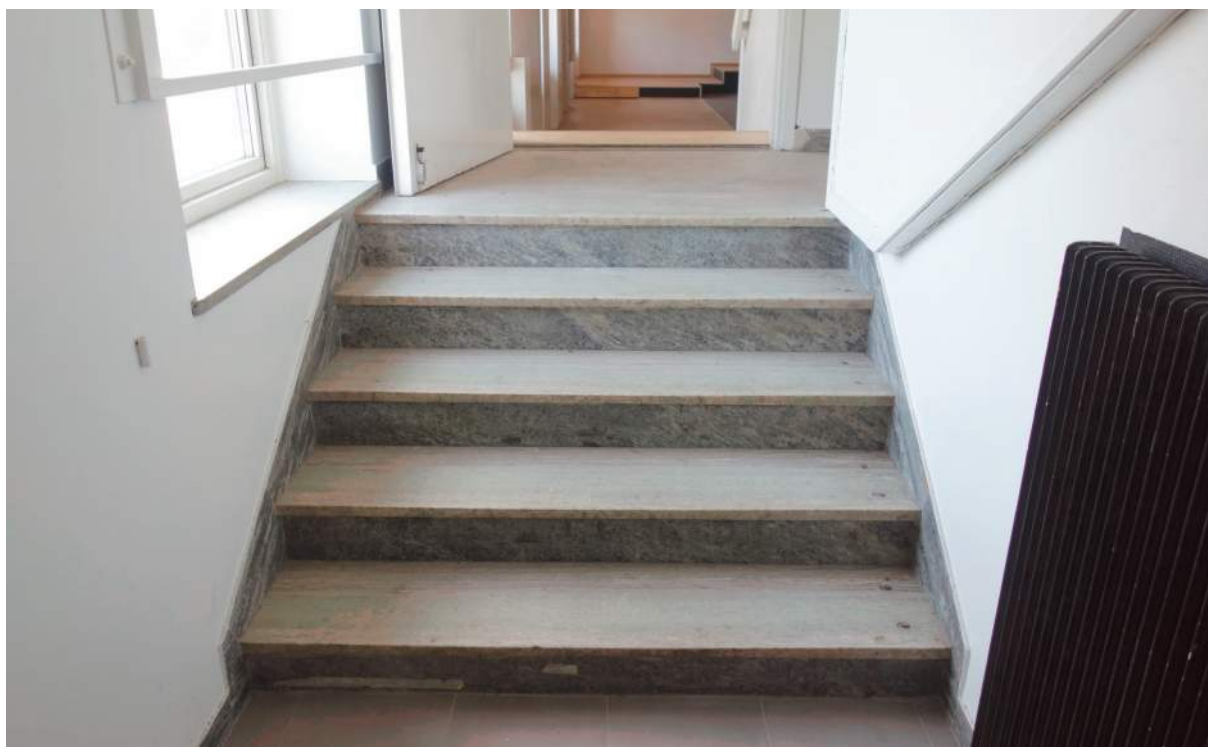
Brandutrymningstrappa och entré på tillbyggnadens västra gavel (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Hotellbyggnad från 1952 - interiör

BOTTENVÅNING

Bottenvåning. Någon planritning över bottenplan har inte stått att finna i kommunarkivet. På våningsplanet finns tidigare restaurang- och kökslokaler och i norr en tidigare butikslokal. Ytskiktet är sentida och de värdebärande delarna få. Under det sekundära golvet i rummet på bilden finns en ursprunglig fiskbensparkett (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Bottenvåningen kan nås via huvudentrén i östra fasaden. Innanför denna finns en ursprunglig halvtrappa till rummet på bilden ovan (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Bottenvåning, köksdel (Fredriksson arkitektkontor 2022).

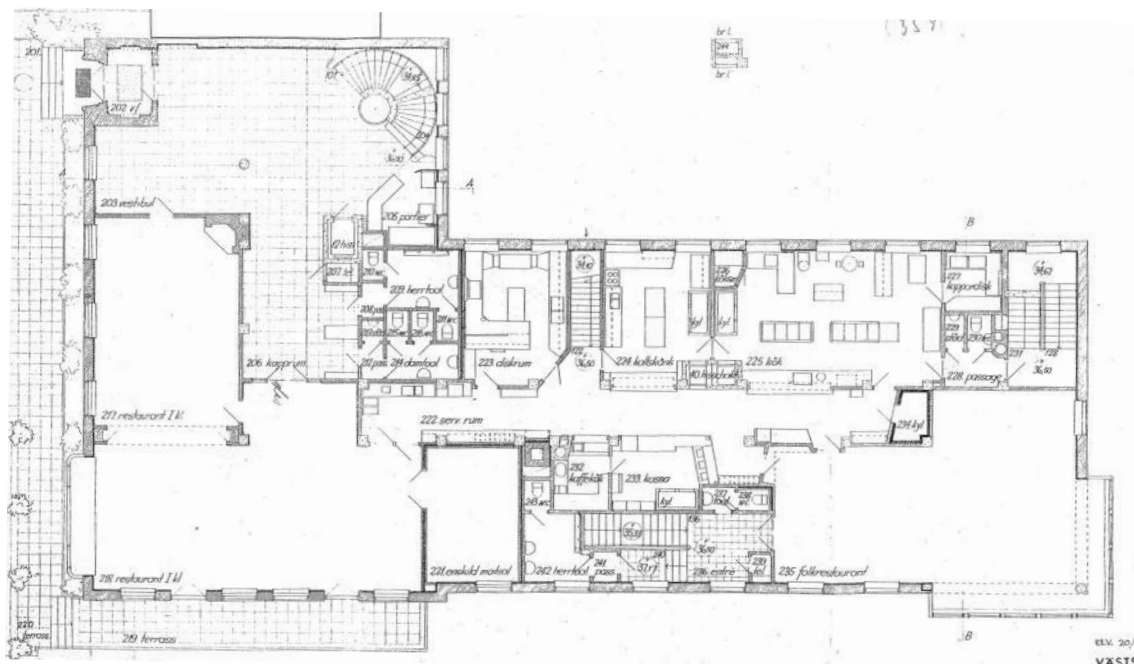
Bottenvåning, köksdel (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Bottenvåning, originaldörrar med faner och förnicklade beslag (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Trappa i byggnadens mitt mot västra fasaden (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Originalritning över våning 1 trappa. Mindre ändringar har gjorts över åren men i mångt och mycket stämmer befintlig planlösning med den ursprungliga (Finspångs kommunarkiv).

Plan 1 tr. Entréhallen innanför hotellets huvudentré i sydväst. Golvet är belagt med mönsterlagd kolmårdsmarmor (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Huvudtrappa i anslutning till entréhallen. Plan- och sättsteg i kolmårdsmarmor. Ursprungliga räckan och handledare. Ljussläpp i form av högt trapphus fönster med betongglas (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Plan 1 tr. Tidigare pubdel i anslutning till entréhallen, inredning från ca 1980-tal (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Plan 1 tr. Restaurangdel på plan 1 mot östra ytterväggen. Öppning ut mot det stora sekundära burspråket. Ytskikten är sentida (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Plan 1 tr. Inne i burspråket, tidigare fasad synlig till vänster i bild (Fredriksson arkitektkontor 2022).

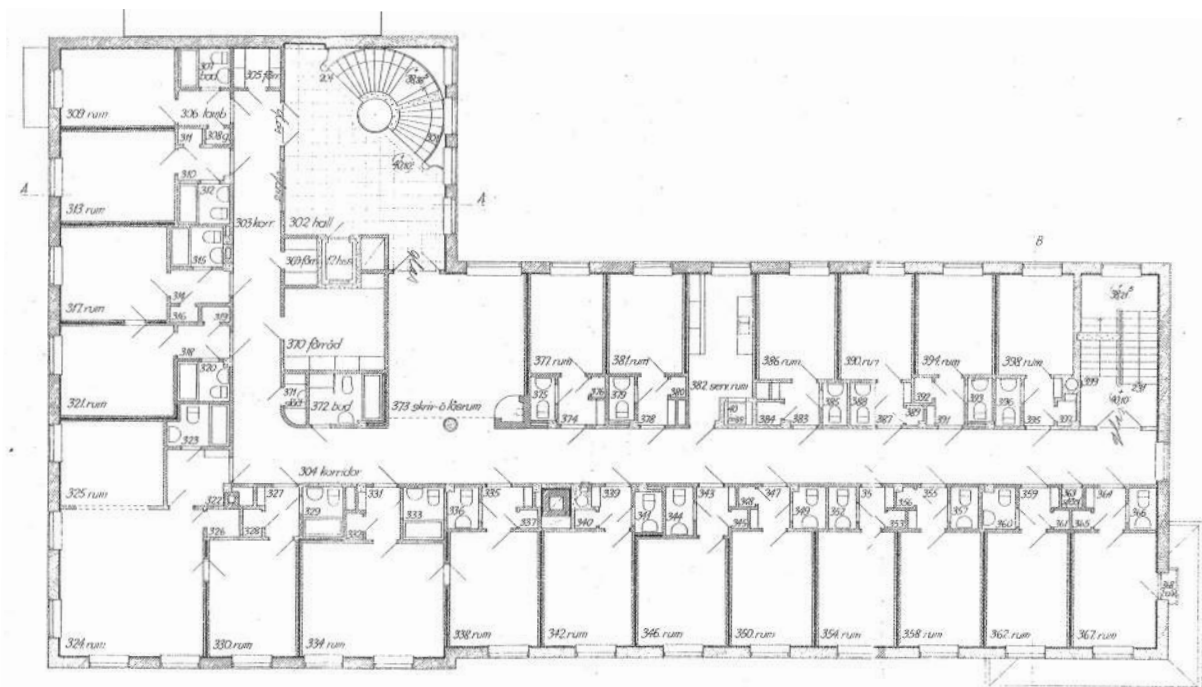

Plan 1 tr. Restaurangdel med särpräglad innertak från ca 1980-tal (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Plan 1 tr. Köksutrymmen (Fredriksson arkitektkontor 2022).

VÅNING 2 TRAPPOR

Originalritning över plan 2 trappor. Befintlig planlösning stämmer relativt bra med ursprunglig plan (Finspångs kommunarkiv).

Plan 2 tr. Trapphall med hiss och fönster till anslutande korridor (Fredriksson arkitektkontor 2022).

*Plan 2 tr. Korridor med hotellrum på ömse sida.
Ytskikten är sentida (Fredriksson arkitektkontor 2022).*

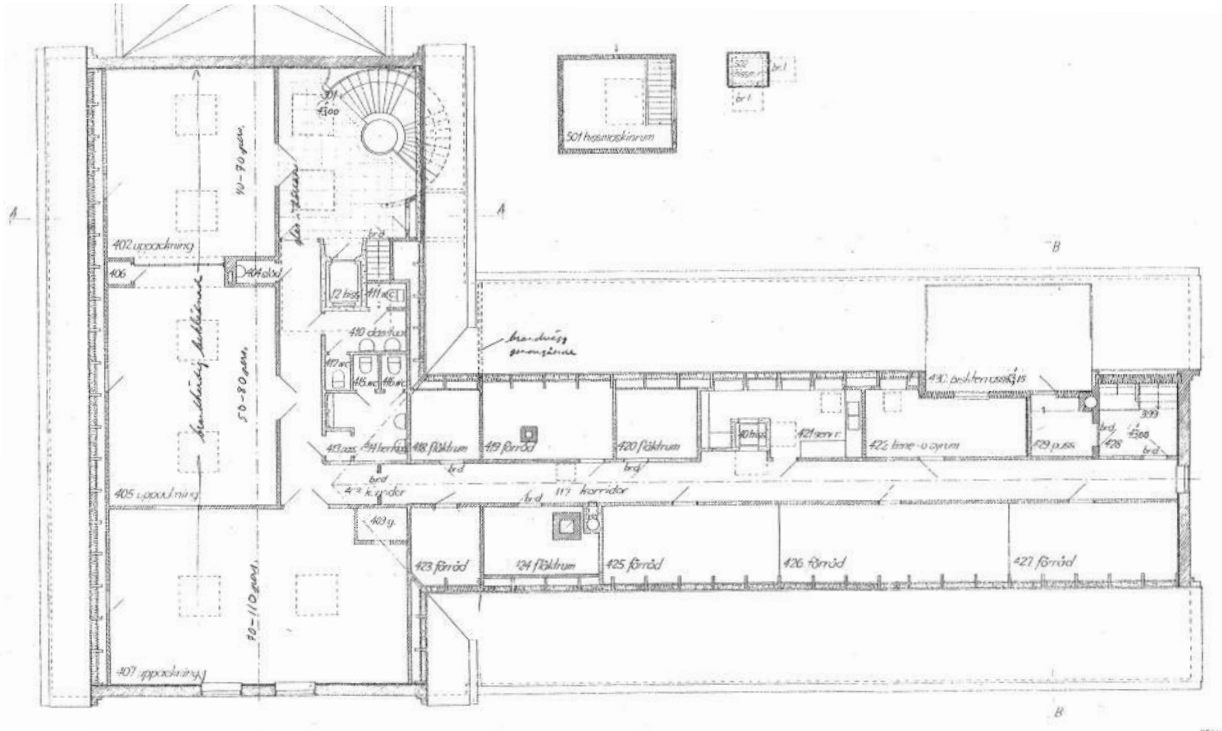

*Plan 2 tr. Hotellrum. Ytskikten är sentida (Fredriksson
arkitektkontor 2022).*

Plan 2 tr. Fönsterbänk i marmor i hotellrum (Fredriksson arkitektkontor 2022).

VINDSVÅNING

Originalritning över vindsvåning. Befintlig planlösning stämmer relativt bra med ursprunglig plan. Vissa ändringar har gjorts, bland annat har piskbalkongen rivits (Finspångs kommunarkiv).

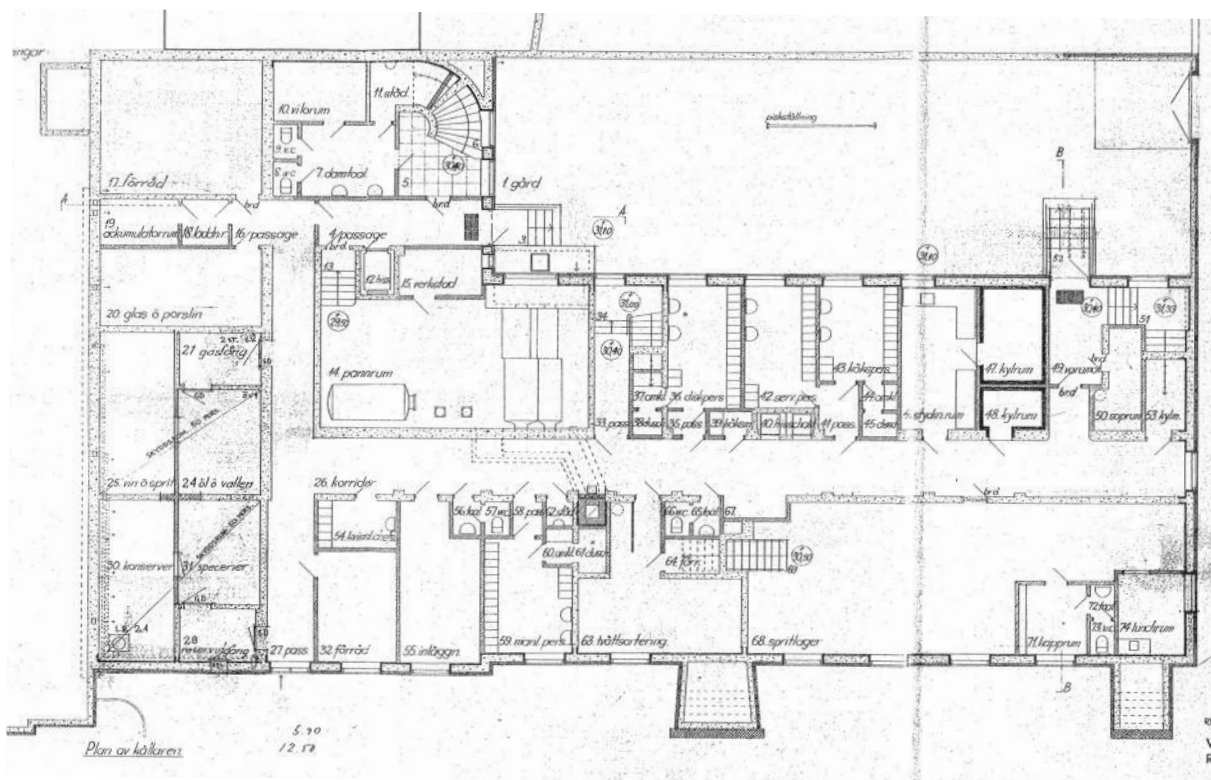

I vindsvåningen i byggnadskroppen orienterad i nord-sydlig riktning finns ekonomiutrymmen med ursprunglig inredning, skåp och bänkar i rostfritt (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Korridor i byggnadskroppen orienterad i nord-sydlig. I den öst-västra byggnadskroppen med högre våningshöjd finns konferensrum (Fredriksson arkitektkontor 2022).

KÄLLARVÅNING

Originalritning över källarvåning. Befintlig planlösning stämmer relativt bra med ursprunglig plan. (Finspångs kommunarkiv).

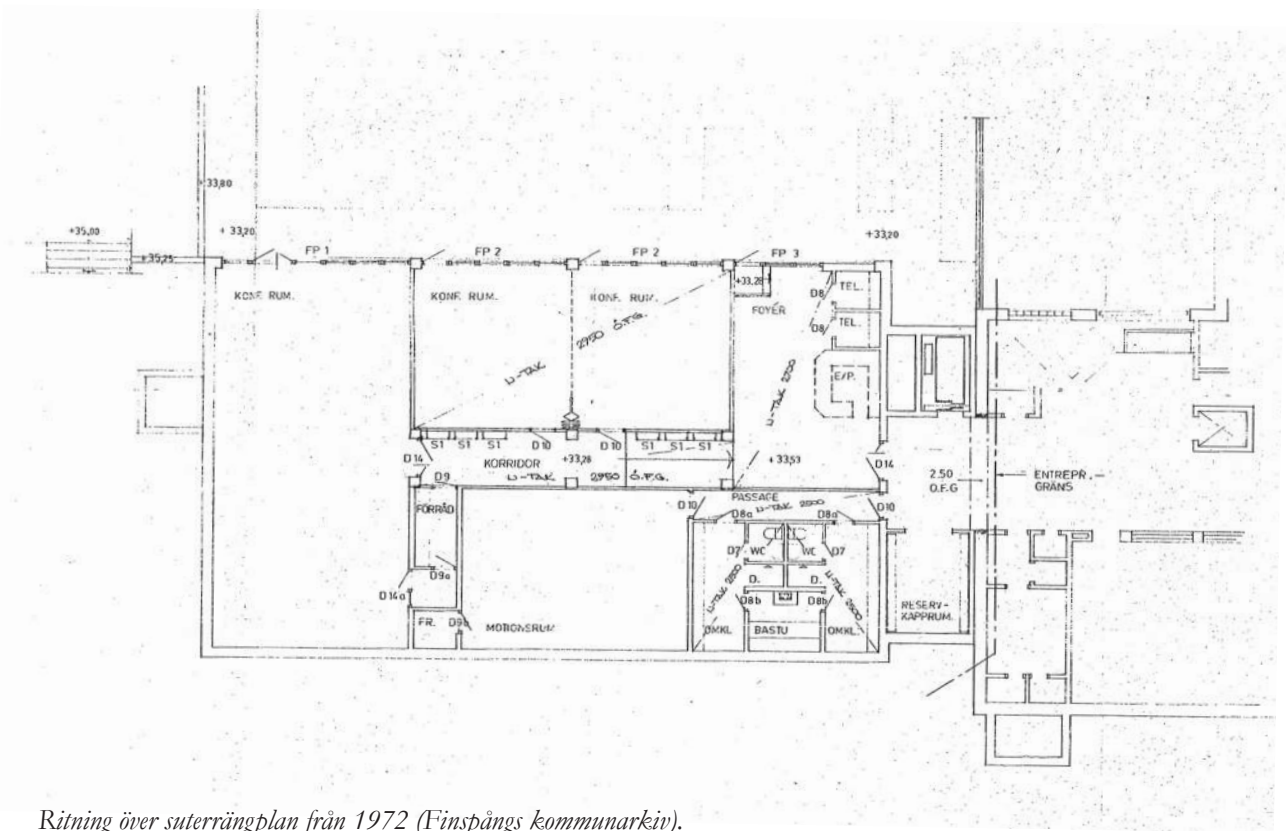

Källarvåning, korridor med klinker (Fredriksson arkitektkontor 2022).

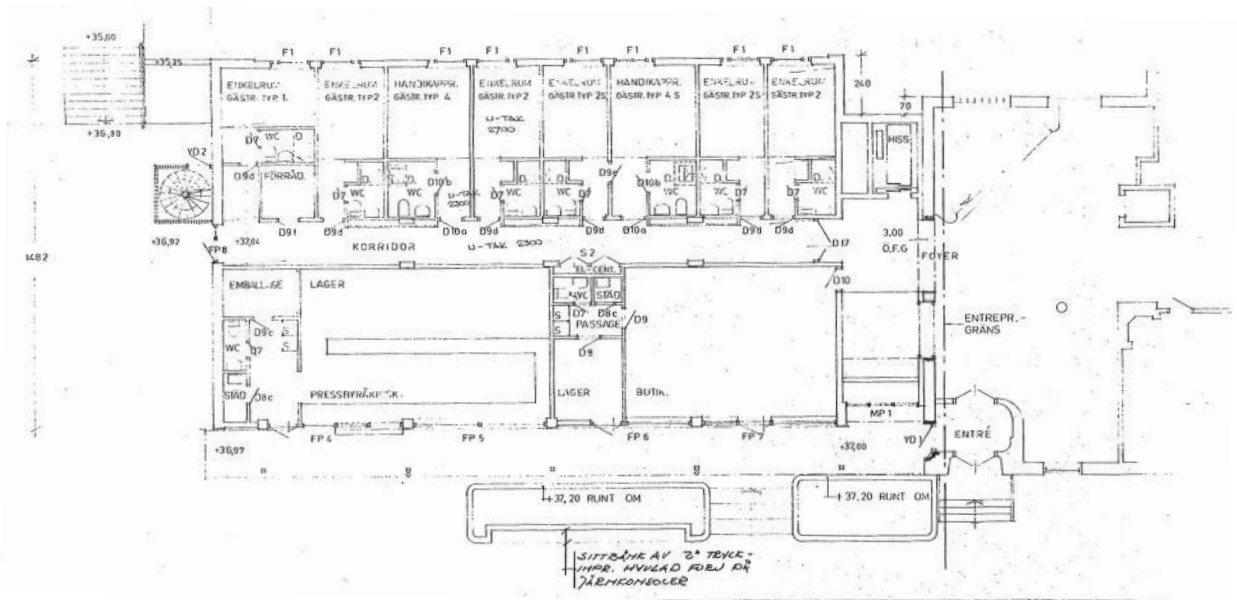

Källarvåning, omklädningsrum med flera ursprungliga detaljer (Fredriksson arkitektkontor 2022).

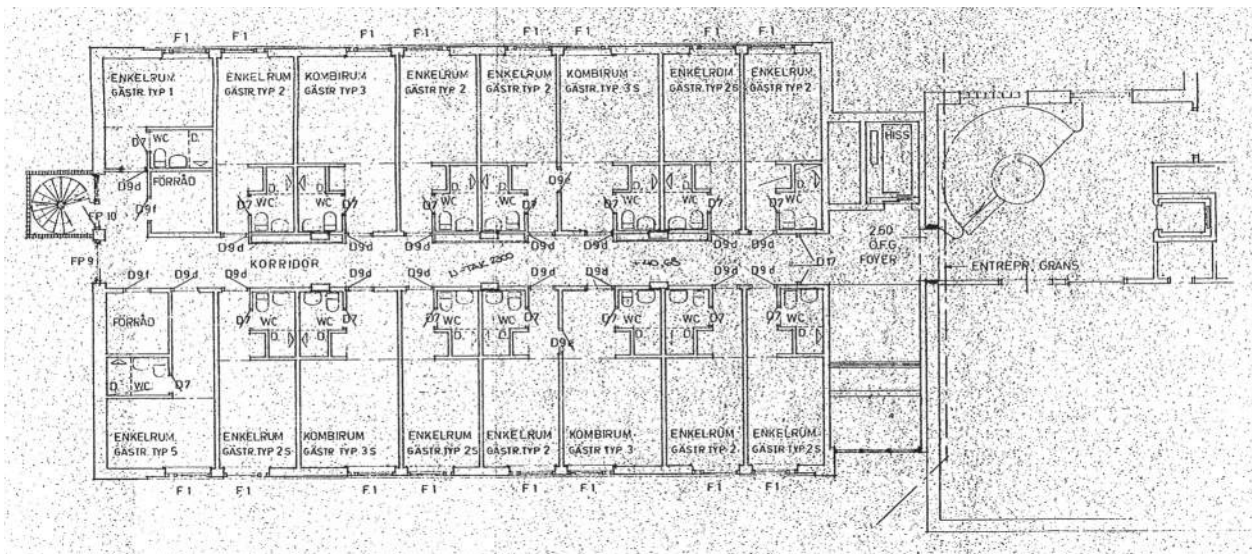
Tillbyggnad från 1974 - interiör

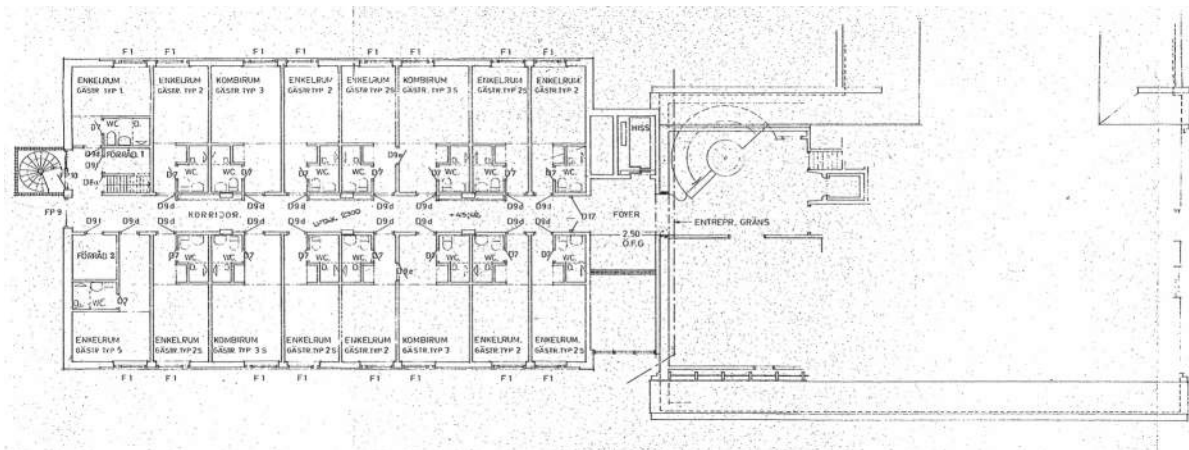
Ritning över suterrängplan från 1972 (Finspångs kommunarkiv).

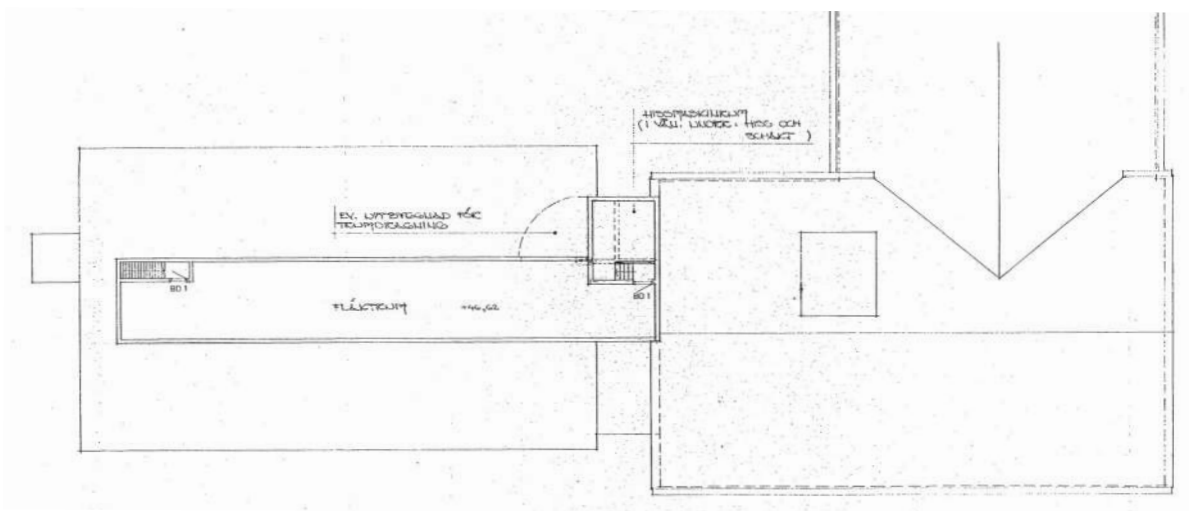
Ritning över bottenplan från 1972 (Finspångs kommunarkiv).

Ritning över våningsplan 1 tr från 1972 (Finspångs kommunarkiv).

Ritning över våningsplan 2 tr från 1972 (Finspångs kommunarkiv).

Ritning över takplan från 1972 (Finspångs kommunarkiv).

Glasparti i söderläge i den mindre byggnadskropp som sammanlänkar tillbyggnaden med ursprunglig byggnad. (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Hotellrum med sentida ytskikt (Fredriksson arkitektkontor 2022).

Korridor med utrymningsdörr i västra gaveln (Fredriksson arkitektkontor 2022).

5

Referenser

TRYCKTA KÄLLOR

Nilsson, J.H. 2016. *Hotellens och krogarnas framväxt Ett kulturgeografiskt perspektiv*. Örebro: Örebro universitet

Génétay, C, Lindberg, U. 2015. *Plattform Kulturbeskrivning och urval [Elektronisk resurs]: grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

OTRYCKTA KÄLLOR

Detaljplan ”Centrum Finspångs kommun Östergötlands län Förslag till ändring av stadsplan för del av ”, antagen 1979-11-30

”Översiktsplan 2020 Framtid Finspång” antagen 2021-02-17, Finspångs kommun

”Den svenska industrins vagga Kulturmiljöprogram”, antaget av kommunfullmäktige 2015-06-17, Finspångs kommun

”Riksintressen för kulturmiljövården – Östergötlands län (E)”, Riksantikvarieämbetet, beslut 1997-08-18 och uppdaterat 2016-02-05

”Hotellens uppkomst och utveckling under 1800-talet”, digital publikation av Edward Blom, Centrum för Näringslivshistoria

ARKIV

Finspångs kommunarkiv:
Ritningar, bygglovshandlingar

Lantmäteristyrelsens digitala kartarkiv:
Historiska kartor

INTERNETKÄLLOR

www.finspang.se

<https://memmingsforskarna.se/>

http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100900.htm>

https://www.boverket.se/contentassets/a9a584aa0e564c8998d079d752f6b76d/konsoliderad_bbr_bfs_2011-6.pdf

6

Bilaga

KULTURHISTORISKA VÄRDEN I PLANLÄGGNING

Följande avsnitt redogör för de paragrafer i Plan- och bygglagen som ska säkerställa att kulturhistoriska värden tillvaratas vid planläggning. Vidare presenteras Boverkets föreskrifter för värdering av särskilt värdefull byggnad samt de nationella kulturmiljömålen.

Krav enligt plan- och bygglagen

I Plan- och bygglagen finns bestämmelser som innebär ett skydd för samtliga byggnader och bebyggelse typer oavsett om miljöerna har värderats tidigare eller ej.

Varsamhetskravet gäller för all bebyggelse oavsett kulturhistoriskt värde. Ändringar ska göras varsamt med hänsyn till byggnadens karaktär och värden. För att uppnå varsamhet krävs kunskap om byggnadens värden.

2 kap 3 §

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1–5. Lag (2013:867).

2 kap 6 §

Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till

1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan

8 kap 13 §

En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

Första stycket ska tillämpas också på

1. anläggningar som är bygglovspliktiga enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 7 §,
2. tomter i de avseenden som omfattas av skyddsbestämmelser i en detaljplan eller i områdesbestämmelser,
3. allmänna platser, och
4. bebyggelseområden

Detaljplan

Kommunerna har ett långtgående ansvar för våra gemensamma kulturmiljöer som utgör viktiga allmänintressen. Den kulturmiljö där hänsyn ska tas behöver inte vara särskilt värdefull eller utpekad utan det räcker med att kulturmiljöerna är allmänt uppskattade av kommunens invånare.

2 kap 3 § och 2 kap 6 § gör gällande att vid planarbetet, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska hänsyn tas till platsens kulturvärden och stads- och landskapsbilden.

Vid planläggning inom en kulturmiljö är det viktigt att tydliggöra vilka avvägningar som gjorts, hur kulturmiljön har värderats och vilken hänsyn som har tagits till områdets kulturmiljövärden. Detta redovisas lämpligast i planbeskrivningen.

För att skydda en kulturmiljö i detaljplan tillhandahåller Plan- och bygglagen möjligheter till detta. Ett konstant skydd för kulturmiljön finns genom varsamhetskravet och förvanskningförbudet. När en ny plan ska antas är det lämpligt att förtydliga hur dessa skydd bör tolkas i den berörda miljön. Detta görs lämpligen genom varsamhetsbestämmelser eller skyddsbestämmelser. Vidare kan egenskaps- och hänsynsbestämmelser användas. De värden och karaktärsdrag som avses skyddas ska tydligt framgå av planbeskrivningen. Vidare kan det vara lämpligt att ange om miljöns värden ställer krav på medverkan av antikvariskt sakkunnig i ärende om lov.

Boverkets föreskrifter för särskilt värdefull byggnad (bfs 2016:6, 1:2213)

En byggnad kan vara en sådan särskilt värdefull byggnad som avses i 8 kap. 13 § PBL antingen för att den har sådana värden i sig eller för att den utgör en väsentlig del av en särskilt värdefull bebyggelsemiljö. Vad som sägs här om byggnader gäller även för bebyggelseområden.

En byggnad kan vara särskilt värdefull om den tydliggör tidigare samhällsförhållanden. Exempel på detta är:

- Byggnader som representerar en tidigare vanlig byggnadskategori eller konstruktion som nu har blivit sällsynt.
- Byggnader som belyser tidigare bostadsförhållanden, sociala och ekonomiska villkor, arbetsförhållanden, olika grupperns livsvillkor, stadsbyggnadsideal eller arkitektoniska ideal samt värderingar och tankemönster.
- Byggnader som har representerat för lokalsamhället viktiga funktioner eller verksamheter.

En byggnad kan även vara särskilt värdefull om den tydliggör samhällsutvecklingen. Exempel på detta är:

- Byggnader som till exempel illustrerar folkrörelsernas framväxt, massbilismens genombrott, immigration eller emigration.
- Byggnader som har tjänat som förebilder eller på annat sätt varit uppmärksammade i sin samtid.
- Byggnader som präglas av en stark arkitektonisk idé.

En byggnad kan också vara särskilt värdefull om den i sig utgör en källa till kunskap om äldre material och teknik.

En byggnad kan vara särskilt värdefull från konstnärlig synpunkt om den uppvisar särskilda estetiska kvaliteter eller har en hög ambitionsnivå med avseende på arkitektonisk gestaltning eller i utförande och materialval eller i konstnärlig gestaltning och utsmyckning.

En byggnad kan även vara särskilt värdefull om den värderas högt i ett lokalt sammanhang. Exempel på detta kan vara byggnader som har haft stor betydelse i ortens sociala liv eller för ortens identitet eller i lokala traditioner.

I begreppet särskilt värdefull byggnad ligger att byggnaden särskilt väl ska belysa ett visst förhållande eller i sitt sammanhang ha få motsvarigheter som kan belysa samma förhållande.

Byggnader från tiden före 1920-talets bebyggelseexpansion, som har sin huvudsakliga karaktär bevarad, utgör idag en så begränsad del av byggnadsbeståndet att flertalet av dem kan antas uppfylla något av kriterierna för särskilt värdefull byggnad.

Nationella kulturmiljömål

Sedan 2014 gäller fyra nationella kulturmiljömål som gör gällande att det statliga, regionala och kommunala kulturmiljöarbetet ska verka för:

- Ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.
- Människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.
- Ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.
- En helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

F I N S P Å N G

FREDRIKSSON arkitektkontor AB
Skolgatan 1a 602 25 Norrköping
www.fredrikssonarkitektkontor.se